

DATUM
9 juni 2020

STELLER
A.J. Goudriaan
L. Vos
G.C.J. Smink

UW WATERSCHAP

VOORJAARSNOTA 2021-2024

Kader voor beleidskeuzes en meerjarenbegroting

Inhoud

Pagina

Inleiding	1
Context	2
Financiële opgave	3
Beschouwing	8
Afwegingskader	9
Bijlage	10

VOORJAARSNOTA 2021-2024

Kader voor beleidskeuzes en meerjarenbegroting

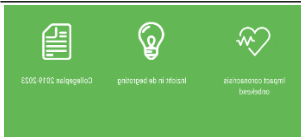
Inleiding

De Voorjaarsnota is het instrument binnen de Planning- en Controlcyclus, waarbij de Algemene Vergadering een integrale meerjarige afweging kan maken en kaders en prioriteiten kan meegeven richting de opstelling van de Meerjarenbegroting 2020-2023. Het afwegingskader en de prioritering wordt ook meegenomen bij de opstelling van bestuursvoorstellen in de komende periode. De Voorjaarsnota bevat de meerjarige verwachting op het gebied van beleidsmatige en financiële ontwikkelingen van het waterschap binnen de context van de economische en demografische ontwikkelingen. Tevens maakt de investeringsplanning onderdeel uit van de Voorjaarsnota.

Figuur 1 – P&C cyclus 2021-2024

De bespreking en vaststelling van de Voorjaarsnota in de Algemene Vergadering van juni is te zien als het opiniërende moment in het totale begrotingsproces. Bij deze bespreking houden de fracties hun algemene beschouwingen en geeft de Algemene Vergadering aan welke richting of opdrachten zij meegeeft voor de uitwerking van de Meerjarenbegroting.

Context

Coronacrisis

De coronacrisis of COVID-19-pandemie heeft een grootschalig karakter gekregen, met de wereldwijde verspreiding van het virus en de grote maatschappelijke en economische gevolgen hiervan. Eind februari 2020 werden in Nederland de eerste besmettingen geconstateerd. De overheidsmaatregelen die zijn getroffen zijn intens en de ontwikkelingen gaan snel. In maart 2020 maakte het Centraal Planbureau (CPB) verschillende scenario's bekend van de economische ontwikkeling in Nederland. In alle scenario's ontstaat een recessie, waarbij het bbp krimpt in 2020 met een bandbreedte van 1,2 % tot 7,7%. Dit zal invloed hebben op zowel de inkomsten als de kosten van het waterschap in dit jaar en de komende jaren. De omvang van deze effecten is op dit moment moeilijk in te schatten, vooral ook omdat de afloop van de crisis nog niet in zicht is. In deze Voorjaarsnota is daarom uitgegaan van de huidige en bekende economische kentallen als basis.

Inzicht in de begroting

Zoals afgesproken bij de Meerjarenbegroting 2020-2023 heeft het college eind vorig jaar de organisatie en zichzelf de opdracht gegeven om een traject te starten om bestuurlijke keuzes in de begroting inzichtelijk te maken. Het college heeft de afgelopen periode diepgaand gekeken naar de begroting en de investeringsplanning. De huidige taakuitoefening door de organisatie is gebaseerd op keuzes van eerdere besturen. Deze eerder gemaakte bestuurlijke keuzes zijn op een rijtje gezet. Hierdoor is het inzicht van het college in de begroting aanzienlijk vergroot en het inzicht in bestuurlijke keuzes van eerdere besturen. Het college heeft alle activiteiten opnieuw bezien en besproken en gekeken waar keuzes anders gemaakt zouden kunnen worden. Het college heeft ruim 80 mogelijke bestuurlijke keuzes geïdentificeerd en per keuze beargumenteerd waarom deze wel of niet ter discussie zou moeten worden gesteld. Elf van deze keuzes wil het college opnieuw ter discussie stellen, een kwart van de keuzes wordt meegenomen in andere (al lopende) trajecten (zie ook Notitie verantwoording traject bestuurlijke keuzes).

Collegeplan 2019-2023

In het Collegeplan 2019-2023 is het bestuursprogramma *Water beweegt ons* uitgewerkt. Hierin is weergegeven wat het college de komende bestuursperiode wil bereiken en wordt, voor zover mogelijk, aangegeven waar sprake is van nieuw beleid en waar extra kosten worden verwacht. Dit betreft onder andere: het opstellen van een klimaat- en biodiversiteitsagenda, het vergroten van duurzaam handelen en waterbewustzijn, het verbreden van samenwerkingsverbanden voor een toekomstbestendig watersysteem.

Financiële opgave

Bestuursbesluiten en autonome ontwikkelingen

Het aantal door de AV genomen besluiten dat financiële consequenties heeft op het lastenniveau van de meerjarenbegroting is beperkt. De uitzondering hierop is de slibstrategie (die in dezelfde AV wordt behandeld als de voorjaarsnota). Daarop wordt een aanzienlijke kostentoeename voorzien. Verder zijn autonome ontwikkelingen te zien die invloed hebben op het lastenniveau van de meerjarenbegroting. Het gaat dan onder andere om:

- Actualisatie investeringsplanning (zie hiervoor hoofdstuk 2 van de bijlage)
- De actualisatie van de meerjarenonderhoudsplannen.

In de voorjaarsnota zijn autonome ontwikkelingen zoveel als mogelijk vertaald. Er is daarnaast een aantal onderwerpen te noemen die voor de meerjarenbegroting nog tot autonome kostenstijgingen of dalingen kunnen leiden, maar waarvan de omvang op dit moment niet goed te bepalen is. Het gaat dan onder andere om:

- Energielasten / energiebelasting
- Aanbestedingsresultaten

Actualisatie investeringsplanning

Bij het opstellen van de Voorjaarsnota vindt ook altijd een actualisatie van de investeringsplanning plaats. In de bijlage in hoofdstuk 2 is deze actualisatie toegelicht, waarbij onderscheid is gemaakt tussen speciale en reguliere investeringen. De actualisatie laat zien, dat de kapitaallasten vanwege lagere rente en het doorschuiven van investeringen in de planperiode afnemen. De geactualiseerde investeringsplanning is de basis voor de investeringsplanning zoals die wordt opgenomen in de Meerjarenbegroting 2021-2024.

In bijlage 1 zijn deze ontwikkelingen verder toegelicht. In deze bijlage is ook een tabel van de hierboven geschetste financiële consequenties te vinden.

Nieuwe ontwikkelingen

Naast de autonome ontwikkelingen en bestuursbesluiten die zijn genomen, zijn nog ontwikkelingen in beeld waarover nog besluitvorming moet plaatsvinden. In hoofdstuk 1 van de bijlage is een overzicht opgenomen van de voorstellen die voorzien worden. Voor een deel hiervan wordt nog besluitvorming voorzien vóór vaststelling van meerjarenbegroting. In hoofdstuk 1 van de bijlage is een tabel opgenomen met een indicatie/bandbreedte van de financiële consequenties die met deze besluitvorming is gemoeid. De belangrijkste voorstellen waarvoor nog voor de vaststelling van de meerjarenbegroting besluitvorming van de AV wordt voorzien zijn:

- Vaststelling van de informatiestrategie
- Versterking van de organisatie

In hoofdstuk 1 zijn verder ook ontwikkelingen beschreven waarvan besluitvorming wordt voorzien ná vaststelling van de Meerjarenbegroting 2021-2024, maar die mogelijk wel financiële consequenties kunnen hebben voor het lastenniveau in de planperiode. Hierbij valt te denken aan:

- Maatregelen ter beperking van nieuwe stoffen / medicijnresten in het oppervlaktewater
- Maatregelen voortkomend uit de klimaatagenda

Financiële positie / schuld

Op basis van de actualisatie van de investeringsplanning ligt de omvang van onze schuld in de planperiode nog ruim onder de maximumschuld zoals deze vastligt in het reservebeleid van het waterschap. Net na de planperiode is echter een aantal grote investeringsopgaven voorzien voor o.a. het HWBP en de AWZI Almere, waarmee de schuldomvang kan toenemen tot (net aan of voorbij) het maximum van 150% uit het reservebeleid (zie ook paragraaf 2.5 uit de bijlage).

Lastenontwikkeling

Tabel 1 – Ontwikkeling Meerjarenbegroting

Netto lasten	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
MJB 2020-2023	80,8	82,9	85,1	85,1
Bestuursbesluiten en autonome ontwikkelingen	0,3	1,9	2,0	1,6
Subtotaal (t/m AV 7 juli)	81,1	84,8	87,1	86,7
Inschatting ontwikkelingen na VJN en voor MJB	1,1 tot 2,3	0,7 tot 2,2	0,8 tot 2,2	0,8 tot 2,2
Totaal	82,2 tot 83,4	85,5 tot 87,0	87,9 tot 89,3	87,5 tot 88,9

Ontwikkeling belastingeenheden

Bij de opstelling van de Voorjaarsnota is met GBLT gesproken over de ontwikkeling van de belastingeenheden en de vraag in hoeverre belastingeenheden uit de Meerjarenbegroting 2020-2023 bijgesteld moeten worden. GBLT heeft daarbij een bijstelling gedaan in positieve zin voor de groei van het aantal vervuilingseenheden (bedrijven) bij de zuiveringstaak. Bij de watersysteemtaak is de ontwikkeling van de WOZ waarde vanaf (belastingjaar) 2020 naar boven bijgesteld. Het aantal hectares ongebouwd is op basis van de jaarrekening 2019 naar beneden bijgesteld. Daarnaast is het aantal eenheden kwijschelding voor zowel de watersysteemtaak als de zuiveringstaak naar boven bijgesteld. Ten tijde van de opstelling van de Voorjaarsnota was er ook nog geen zicht op de aanslagoplegging voor 2020. Daarnaast is het m.n. voor de zuiveringsheffing bedrijven lastig om effecten van de corona-crisis in te schatten. Bij de opstelling van de begroting zal bekeken worden of verdere bijstelling van de eenheden nodig is. Op dat moment is er ook een vollediger beeld van de aanslagoplegging 2020.

Consequenties voor tariefscenario

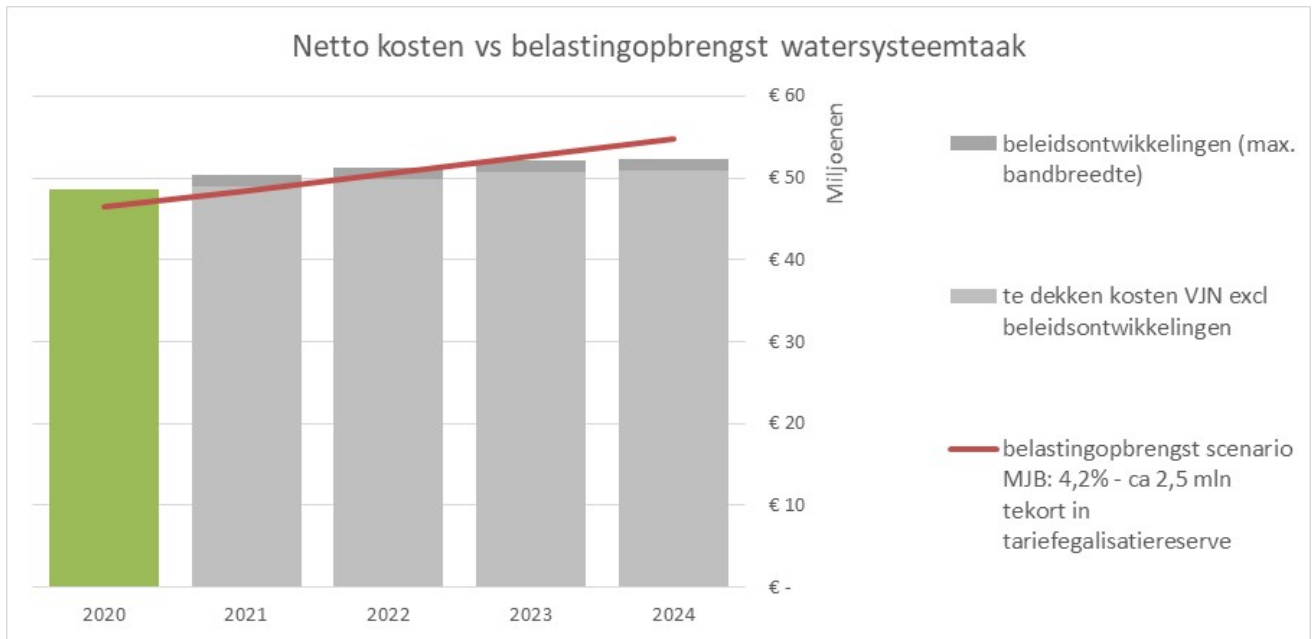
Watersysteemtaak

Het tariefscenario uit de huidige de MJB 2020-2023 (stijging heffingsopbrengst met 4,2% per jaar) was voor de watersysteemtaak al zeer strak voor met name de jaren 2020 en 2021, waarbij de beschikbare egaliseringsreserve volledig ingezet werd in de jaren 2020-2021 voor beperking van het tariefscenario. De voorziene kostenontwikkeling voor de watersysteemtaak ligt nu hoger dan het niveau van de MJB 2020-2023. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt de kosten van voorziene nieuwe ontwikkelingen tot aan vaststelling van de MJB 2021-2024. Het gevolg van deze hogere kostenontwikkeling en het feit dat er geen ruimte meer is in de egaliseringsreserve voor verdere egalitatie, is dat het tariefscenario uit de meerjarenbegroting niet meer houdbaar is (zie onderstaande figuur).

De in de figuur opgenomen netto kosten zijn opgebouwd uit:

- De lasten van de meerjarenbegroting aangevuld met de autonome ontwikkelingen en besluitvorming in de AV tot en met 9 juni 2020.
- Het *maximum* van de in tabel 1 opgenomen inschatting voor de nieuwe ontwikkelingen na de VJN en voor de MJB 2021-2024.

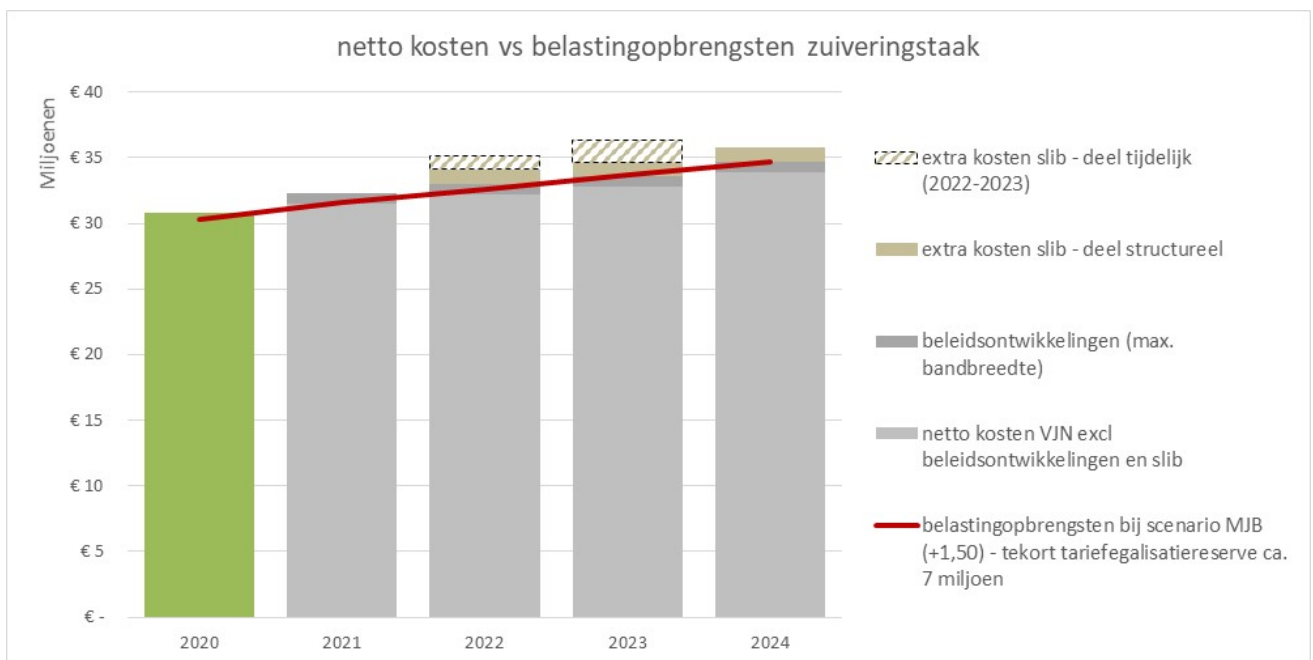
De kosten van de ontwikkelingen waarvan besluitvorming wordt voorzien ná vaststelling van de Meerjarenbegroting 2021-2024 zijn niet in deze figuur opgenomen.

Figuur 2 – Netto kosten 2020 – 2024 en de belastingopbrengst conform tariefscenario MJB 2020-2023 voor de watersysteemtaak

Zuiveringstaak

Het tariefscenario van de MJB gaat uit van een stijging van het zuiveringstarief met +€ 1,50 per jaar. Met name als gevolg van de toenemende kosten voor slibeindverwerking is het tariefscenario uit de huidige meerjarenbegroting niet meer houdbaar (zie onderstaande figuur). Bij de geschetste kostenontwikkeling moet het tariefscenario van de zuiveringsheffing naar boven worden bijgesteld. Anders dan bij de watersysteemtaak geldt, dat er bij de zuiveringstaak nog keuzeruimte beschikbaar is voor het tariefscenario. Dit vooral vanwege het feit dat er bij de zuiveringstaak sprake is van een aanzienlijke omvang van de algemene reserve. Wanneer deze reserve, die voor het belangrijkste deel is opgebouwd vanuit meevallende jaarresultaten in de afgelopen jaren, zou worden benut voor het opvangen van de tijdelijke extra kosten van slibeindverwerking in de jaren 2022-2023, kan dit bijdragen aan beperking of uitstel van de benodigde tariefstijging. Hierbij is nog geen rekening gehouden met mogelijke negatieve effecten van de corona-crisis op het aantal vervuilingseenheden.

Figuur 3 – Netto kosten 2020 – 2024 en de belastingopbrengst conform tariefscenario MJB 2020-2023 voor de zuiveringstaak

De in de figuur opgenomen netto kosten zijn opgebouwd uit:

- De lasten van de meerjarenbegroting aangevuld met de autonome ontwikkelingen en besluitvorming in de AV tot en met 9 juni 2020.
- Het *maximum* van de in tabel 1 opgenomen inschatting voor de nieuwe ontwikkelingen na de VJN en voor de MJB 2021-2024.
- De extra kosten van de slibeindverwerking, opgesplitst in een structureel deel (gebaseerd op de verwachte kosten van de lange termijn oplossing) en een tijdelijk deel voor de jaren 2022 en 2023, gebaseerd op de aanbieding uit de markt die er nu ligt (zie hiervoor ook de AV-stukken over slibeindverwerking zoals die tegelijkertijd met de voorjaarsnota bij de AV zijn geagendeerd.

De kosten van de ontwikkelingen waarvan besluitvorming wordt voorzien ná vaststelling van de Meerjarenbegroting 2021-2024 zijn niet in deze figuur opgenomen.

Uitgangspunten kengetallen

Voorafgaand aan de corona-crisis werd voor de economische groei uitgegaan van een beperkte groei van het BBP dan de afgelopen jaren (1,1% per jaar). Afgewacht moet worden wat effecten zullen zijn van de corona-crisis op deze voorspellingen. Op het gebied van de loonkosten zal de ontwikkeling van pensioenpremies in de komende jaren een opdrukkend effect kunnen hebben vanwege de aanhoudend lage rente en een stabiel inflatieniveau rond de 1,5%. In bijlage 4 is een uitgebreider overzicht opgenomen van de economische en demografische kengetallen.

In de tabel hieronder is weergegeven met welke kengetallen rekening gehouden is bij het opstellen van de Voorjaarsnota 2021-2024. Deze kengetallen dienen als kader voor de concept Meerjarenbegroting 2021-2024. Gezien de onzekerheden die de corona-crisis met zich mee brengt, zullen deze uitgangspunten bij het opstellen van de meerjarenbegroting zo nodig worden bijgesteld.

Tabel 2 - Macro-economische uitgangspunten

	Meerjarenbegroting 2020-2023		Voorjaarsnota 2021-2024	
	2020	2021	2021	2022 e.v.
Groeiprognose huishoudens (eenheden)	2.000	2.000	2.000	2.000
Inflatie	2%	2%	1,5%	1,5%
Loonontwikkeling	3,2%	3,2%	3,5%	3,5%
Rente lang	1,0%	3,0%	1,0%	2,0%
Rente kort	0,1%	0,1%	0%	0%

Onderzoek Kostentoedeling 2020

Eens in de vijf jaar moet de kostentoedelingsverordening worden aangepast. De laatste vaststelling van een nieuwe kostentoedelingsverordening is in 2018 geweest. Bestuurlijk is afgesproken dat elk jaar bij de Voorjaarsnota wordt getoetst of er significante wijzigingen in de waardeverhouding zijn opgetreden die een nieuwe kostentoedelingsverordening rechtvaardigen.

In opdracht van het waterschap heeft een onafhankelijk adviesbureau hiervoor een kostentoedelingsonderzoek uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de waarde van agrarische gronden tussen 2017 en 2019 met 28,2% is gestegen. Dit wordt met name veroorzaakt door de schaarste aan grond. Het areaal is beperkt en de vraag is groot. De grondprijs is gestegen van € 93.826/ha op 1 januari 2017 naar € 120.236/ha op 1 januari 2019. De waarde van gebouwde eigendommen is tussen 2017 en 2019 met 20% gestegen. Deze stijging wordt verklaard door een herstel van de huizenmarkt sinds de crisis. Doordat zowel ongebouwd als gebouwd een flinke waardestijging kennen heffen beide effecten elkaar grotendeels op. Per saldo is daardoor de waardeverhouding tussen gebouwd en ongebouwd nagenoeg ongewijzigd gebleven. De waarde van natuur heeft ook een stijging ondergaan. Dit komt door de wettelijke koppeling aan de waarde van agrarische grond.

Gezien de uitkomsten van het onderzoek is er geen aanleiding de huidige kostentoedelingsverordening te herzien.

Tabel 3 – Kostenverdeling per categorie in huidige Kostentoedelingsverordening en onderzoek

	Huidige kostentoedeling	Onderzoek
Ingezetenen	29%	29%
Ongebouwd	23,2%	22,7%
Gebouwd	45,3%	45,6%
Natuur	2,5%	2,7%

Inzicht in de begroting bevestigt huidige taakuitvoering, maar legt ook schrale gronden bloot. Waterschapstaak groot en wordt complexer, het tarief wijzigd een resultaat van de omvang van de taak. We moeten door transparantie en praktisch functioneel behaar een realistische planning maken die betaalbaar, maar ook uitvoerbaar is voor de organisatie. Dit betekent kiezen, niet alles kan tegelijk.

Beschouwing

Het college heeft zich in de eerste helft van dit jaar verdiept in de begroting en gezocht naar de mogelijkheden om binnen de taakuitvoering andere bestuurlijke keuzes te maken. Zoals aangegeven in de verantwoordingsnotitie heeft het college geconstateerd dat er geen gemakkelijke keuzes te maken zijn die financiële ruimte opleveren binnen de begroting. De eerdere bestuursbesluiten zijn weloverwogen genomen en het college staat achter de keuzes die door eerdere besturen zijn gemaakt. Het college is echter in deze zoektocht ook op schrale gronden gestuit. Op het gebied van HRM&O, Informatisering & Automatisering en de administratie is er in de optiek van het college op dit moment onvoldoende basis voor de toekomst. Ook de accountant heeft aanbevelingen gedaan die het verstevigen van de basis noodzakelijk maken.

Ten tweede constateert het college dat er een spanning ontstaat tussen de lastentoeename (als gevolg van de autonome ontwikkelingen, bestaande en nieuwe opgaven) en de wens om de lastendrukontwikkeling zo dicht mogelijk bij het inflatieniveau te houden. De taak van het waterschap als functionele overheid ontwikkelt zich, onze opgaven veranderen en worden complexer. De taakuitvoering is steeds meer verbonden met derden, waardoor veel tijd in samenwerking gaat zitten. Onze bijdrage aan klimaatverandering, energietransitie, biodiversiteit en circulariteit zijn voorbeelden daarvan. Dit betekent dat de lasten mee ontwikkelen en het tarief een resultante wordt van de omvang van de taak.

Het college constateert ook dat elk jaar bij het vaststellen van de begroting een (relatieve) afname van de lasten te zien is in het derde en vierde jaar van de meerjarenbegroting. Hierdoor lijkt financiële ruimte te ontstaan in de toekomst. Echter, in de werkelijkheid worden lasten doorgeschoven naar latere jaren om het eerste jaar te ontzien. Ook leiden ontwikkelingen uit de voorjaarsnota die op dat moment nog niet financieel vertaald kunnen worden tot extra lasten in de latere jaren. In 2017 heeft het college aangegeven dat het waterschap gezien de (toekomstige) opgaven naar een nieuw lastenniveau zal toegroeien. In de afgelopen jaren is het tariefscenario vastgesteld door rekening te houden met de schijnbare ruimte in de latere jaren en met een focus op de lasten van het eerste jaar. Dit heeft voor de watersysteemheffing ertoe geleid dat het tariefscenario elk jaar moest worden aangepast; van 1,75%, naar 2,8%, 3,5% tot 4,2% in de huidige begroting en de tariefegalisatiereserve is uitgeput. Het college wil toe naar een meer realistisch tariefscenario voor de lange(re) termijn waarbij rekening wordt gehouden met ontwikkelingen die nog niet financieel zijn doorgerekend.

Uiteraard blijft het Bestuursprogramma *Water beweegt ons* het kader voor de wijze waarop wij onze taak willen vormgeven. Daarnaast is het van belang dat onze meerjarenplannen realistisch en uitvoerbaar zijn. Zowel in financiële zin als qua belasting van de organisatie. Financieel realistisch voor de korte termijn, maar ook voor de lange termijn. Onze opgaven leiden ertoe dat wij op termijn toegroeien naar de grenzen die we aan onze schuldenpositie hebben gesteld. Het college vindt het daarom belangrijk om meerjarig vooruit te kijken en vooral te kunnen sturen op toekomstige kosten, maar ook op toekomstige investerings- en schuldumfang.

Dit leidt ertoe dat we keuzes moeten maken, wat gaan we wanneer doen, we kunnen niet alles tegelijk. We moeten onze opgaven prioriteren en kiezen wat voorrang krijgt en wat eventueel ook later kan. Een realistische planning maken die betaalbaar is maar ook uitvoerbaar is voor de organisatie.

Afwegingskader

Het college zal onderstaand afwegingskader gebruiken voor het opstellen van een realistische planning in de meerjarenbegroting. Per programma wordt afgewogen hoeveel en welke trajecten tegelijk kunnen worden opgepakt en in welke volgorde. Dit betekent niet dat eerst alle trajecten met prioriteit 1 moeten zijn afgerond voordat met prioriteit 2 gestart kan worden. Het betekent wel dat indien de capaciteit binnen een programma beperkt is, in deze volgorde wordt gepland. In hoeverre temporisering nodig is zal ook per programma verschillend zijn.

1. *Wettelijk / verplicht*

Uiteraard moeten we als waterschap voldoen aan onze (wettelijke) verplichtingen. Maatregelen die hieraan bijdragen krijgen daarom de eerste prioriteit.

2. *Versterken van de organisatie*

Voor het realiseren van onze huidige en toekomstige opgaven is een optimaal functionerende organisatie essentieel. Het versterken van de organisatie op de geconstateerde schrale plaatsen krijgt daarom van het college voorrang.

3. *Sturing op grote financiële posten verbeteren, voorkomen van toekomstige kosten*

Als derde vindt het college het van belang om beter en flexibeler te kunnen sturen op toekomstige kosten. Door vanuit inzicht en overzicht de juiste keuzes voor de toekomst te kunnen maken. Intensiveren van de inzet op het energiedossier of het versnellen van assetmanagement zijn hiervan voorbeelden.

4. *(Bij)sturen lopende trajecten op risico's en/of kosten*

Lopende trajecten vragen continue om aandacht en eventueel om bijsturing. Indien bijsturing noodzakelijk is en het gaat om grote risico's en/of omvangrijke financiële consequenties dan worden deze trajecten als vierde prioriteit gegeven.

5. *Uitvoeren maatregelen uit collegeplan*

Het collegeplan is de uitwerking van het bestuursprogramma *Water beweegt ons*. Uiteraard staat het college voor de uitvoering van dit plan.

6. *Verdienmodellen uitwerken*

Het uitwerken van verdienmodellen vergt een inzet die mogelijk voor de toekomst opbrengsten kan genereren. Indien het verkennen van het verdienmodel een behoorlijke inzet vereist wordt dit als zesde geprioriteerd.

BIJLAGE VOORJAARSNOTA 2021-2024

Inhoud

1.	Ontwikkelingen	10
1.1.	Nieuwe ontwikkelingen	10
1.2.	Bestuurlijke keuzes	15
1.3.	Overzicht nieuwe ontwikkelingen en bestuurlijke keuzes voor MJB 2021-2024	16
1.4.	Bestuursbesluiten na MJB 2020-2023	16
1.5.	Autonome ontwikkelingen	17
2.	Actualisatie Investeringsplanning 2020-2024	19
2.1.	Totaal beeld planning	19
2.2.	Totaal beeld kapitaallasten	20
2.3.	Speciale investeringen	20
2.4.	Reguliere (vervangings)investeringen	23
2.5.	Ontwikkeling schuldpositie	24
3.	Demografische en economische kengetallen	25
3.1.	Demografische cijfers	25
3.2.	Economische groeicijfers	26
4.	Historisch perspectief	28

1. Ontwikkelingen

In deze bijlage wordt per programma geschetst welke ontwikkelingen er in de komende planperiode op het waterschap afkomen. Het gaat om ontwikkelingen, waarvan de financiële consequenties nog niet bestuurlijk zijn besloten of die bestuurlijk relevant zijn. Ook wordt in dit hoofdstuk aandacht besteed aan de al genomen bestuursbesluiten na vaststelling van de Meerjarenbegroting 2020-2023 en de autonome ontwikkelingen sindsdien.

1.1. Nieuwe ontwikkelingen

Thema's

Klimaatagenda bundelt aanpak adaptatie en mitigatie

De opgave op het gebied van klimaatadaptatie en -mitigatie is groot en raakt veel disciplines binnen het waterschap. Gezien de omvang en complexiteit van het onderwerp en keuzevrijheid die we als waterschap hebben om hier eigen prioriteiten in te bepalen, bestaat de belangrijkste uitdaging uit het aanbrengen van overzicht, structuur, samenhang en prioriteiten. Met de klimaatagenda bereiden we ons voor op de gevolgen van klimaatverandering. Veel onderwerpen gaan over of hebben een relatie met de inrichting van het watersysteem. Ook de ontwikkelagenda naar aanleiding van de droogte in 2018 krijgt een plek in de klimaatagenda. Het beschikbare budget uit het collegeplan wordt ingezet om dit proces te begeleiden en van inhoud te voorzien. Het is nog onduidelijk of het gehele budget dit jaar wordt besteed. Daarnaast is in het collegeplan voor vier jaar uitvoeringsgeld beschikbaar gesteld. Mocht uit de agenda naar voren komen dat structureel middelen nodig zijn, wordt dit in het proces meegenomen en ter besluitvorming voorgelegd. De planning is om de agenda in het derde kwartaal van 2020 vast te stellen, zodat financiële gevolgen in de Meerjarenbegroting kunnen worden meegenomen.

Regionale Energiestrategie Flevoland: bijdrage aan duurzaamheid

De Regionale Energiestrategie Flevoland 1.0 betreft de regionale bijdrage aan de landelijke doelstelling (Klimaatpakket 2019) om 35 TWh duurzame energieproductie te realiseren voor 2030. Bij de totstandkoming van de RES Flevoland zijn de gemeenten, provincie en het waterschap betrokken. De RES 1.0 is de eerste van opvolgende RES'sen die tweejaarlijks zullen worden aangeboden aan het Rijk. De RES 1.0 en zijn opvolgers zijn een product van diverse inhoudelijke werkgroepen, een centrale werkgroep en de bestuurlijke Adviesraad. Centraal hierin is het programmateam RES dat een coördinerende rol heeft. Het

programmteam wordt tot en met 2020 betaald door de provincie. Vanaf 2021 moeten de kosten via een verdeelsleutel gedragen worden door de gemeenten, provincie en het waterschap. De bijdrage van waterschap Zuiderzeeland voor het programmteam RES inclusief een bescheiden onderzoeksbudget is geraamd op € 40.000.

Biodiversiteitsagenda leidend voor aanpak komende jaren

In het collegeplan is opgenomen dat er een biodiversiteitagenda wordt opgesteld. De aanpak van de biodiversiteit wordt hierin programma-overstijgend vastgelegd. Dit betreft ambitie, speerpunten en concrete maatregelen. Doel is om biodiversiteit te verankeren als onderdeel van ons werk en continuïteit te waarborgen. De agenda moet leiden tot concrete en blijvende resultaten. Het beschikbare budget uit het collegeplan wordt ingezet om het opstellen van de agenda te ondersteunen. Daarnaast is in het collegeplan voor vier jaar uitvoeringsgeld beschikbaar gesteld. Mocht uit de agenda naar voren komen, dat structureel middelen nodig zijn, wordt dit in het proces meegenomen en ter besluitvorming voorgelegd. De planning is om de agenda in het derde kwartaal van 2020 vast te stellen, zodat financiële gevolgen in de Meerjarenbegroting kunnen worden meegenomen.

Programma bestuur en omgeving

Watervisie/Waterbeheerprogramma; breed perspectief op ontwikkelingen in het waterdomein

Ons huidige waterbeheerplan heeft een looptijd tot eind 2021. In het Waterbeheerprogramma verbinden we de waterthema's aan brede maatschappelijke opgaven (zoals klimaat, circulariteit en biodiversiteit) en gaan we op zoek naar de maatschappelijke meerwaarde. Dit doen we eerst verkennend in een Watervisie: hierin schetsen we in breed perspectief de ontwikkelingen die spelen binnen het waterdomein. In de loop van 2020 gaan we aan de slag met het Waterbeheerprogramma, waarin onze doelen voor de planperiode 2021-2027 zijn vastgelegd, uitgewerkt in een beleidsagenda en aanpak op hoofdlijnen. Het nieuwe Waterbeheerprogramma heeft effect op de begroting van 2022 en verder.

Programma Waterveiligheid

Dijkversterkingen IJsselmeerdijk en Drontermeerdijk

De komende jaren blijven in het teken staan van het inrichten van een organisatie voor onze versterkingsopgaven en het opstarten en uitvoeren van dijkversterkingen zoals IJsselmeerdijk en Drontermeerdijk. Het beoordelen van de primaire keringen is nog steeds een grote klus die veel aandacht vraagt. Eind 2023 moeten alle keringen zijn beoordeeld. In de komende jaren zal er een beeld ten aanzien van de gehele versterkingsopgave van het waterschap steeds vollediger worden.

In 2020 wordt in beeld gebracht wat de functie is van een drietal kades die wateroverlast voorkomen. Dit onderzoek kan mogelijk een versterking van een of meerdere kades betekenen.

Programma Voldoende en gezond water

Meerjarenonderhoudsplan, duurzame oevers, PFAS

De actualisatie van het meerjarenonderhoudsplan laat een positief resultaat van € 288.368 over de gehele begrotingsperiode zien. Uit de laatste inspecties blijkt dat er vanaf het jaar 2023 een dip is in het aantal kilometers oeveronderhoud waardoor er minder oevers vervangen hoeven worden. De kosten voor het onderhoud van watergangen in het wateraanvoergebied vallen echter hoger uit dan de raming voor de vastgestelde Meerjarenbegroting. Het grootste tekort is te vinden in het baggerwerk van het stedelijk gebied. De resultaten van de inspecties vielen fors hoger uit dan verwacht (méér baggerwerk dan gepland) en daarbij zorgt de PFAS-problematiek voor een kostenstijging (hogere kosten per m³ baggerwerk).

Watersysteemtoetsing 2024

In 2024 wordt de volgende watersysteemtoetsing uitgevoerd. Ter voorbereiding wordt een plan van aanpak opgesteld. Ook worden de verwachtingen voor de bodemdaling geactualiseerd. We houden het modelinstrumentarium tegen het licht en denken met de provincie mee over functieverandering en aanpassing van de normering. Vooralsnog komen de financiële middelen hiervoor uit de exploitatie. Uit het plan van aanpak blijkt of dit de komende jaren volstaat of dat er meer geld nodig is.

Grondwatermeetnet

Er is al jaren de wens voor een gebiedsdekkend grondwatermeetnet. De droogte van 2018 heeft de urgentie hiervan onderstreept. Momenteel wordt gewerkt aan het ontwerp. De kosten hiervoor worden gedekt uit de exploitatie. Voor de inrichting van het grondwatermeetnet is nog geen financiële dekking. Eind 2020 volgt hiervoor een AV-voorstel. Eerste inschatting is dat het gaat om een investering van enkele tonnen en beperkte beheerkosten.

Waterkwaliteit

KRW-maatregelen SGBP3

In december 2021 wordt het derde KRW-Stroomgebiedbeheerplan (SGPB3) vastgesteld. De besluitvorming hierover in de AV van Zuiderzeeland vindt in september plaats. Maatregelen die nu in beeld zijn om de biologische waterkwaliteit te verbeteren, betreffen met name het vispasseerbaar maken van een aantal stuwen en het aanleggen van een vispassage bij de Blocq van Kuffeler. Maatregelen om de emissies te beperken, moeten vooral door de agrarische sector genomen worden. Verdere groei van de bevolking kan ertoe leiden dat het waterschap maatregelen moet nemen om de nutriëntenvracht vanuit de AWZI's op de Lage Vaart niet te laten toenemen.

Vervolg Nota Zicht op waterkwaliteit / evaluatie ABW

De huidige Nota Zicht op waterkwaliteit heeft betrekking op de periode 2018-2021. De komende periode moet, mede op basis van een evaluatie van de nota, bepaald worden wat de ambitie van het waterschap is voor de jaren na 2021. Bij het onderdeel emissies zal daarbij de lopende evaluatie van het Actieplan Bodem en Water nadrukkelijk worden betrokken. De verwachting is dat hier in het najaar 2020 een voorstel voor wordt aangeboden aan het bestuur.

Voor het onderdeel nieuwe stoffen (medicijnresten, zwerfafval/microplastics en antibioticaresistentie) is de verwachting dat begin 2021 de AV zal worden gevraagd om besluitvorming voor de ambitie vanaf 2022. De ambitie voor het vervolg zal mede afhangen van resultaten van de huidige bronaanpak voor medicijnresten en onderzoeken, die zijn gedaan naar onder andere het voorkomen / beperken van plastics in het oppervlaktewater.

Een belangrijk vraagstuk zal daarnaast ook zijn, wat de ambitie van het waterschap is om verdergaande zuiveringsstappen voor microverontreinigingen te realiseren. De AWZI Almere is daarbij met name in beeld, omdat deze de grootste nutriëntenvracht loost én in de planning staat om aan het eind van de bestuursperiode gerenoveerd/uitgebreid te worden. Een voorstel hiertoe wordt eind 2020/begin 2021 aan het bestuur aangeboden.

Financiële consequenties

De aanleg van vispassages in het kader van de KRW vallen in de investerings sfeer. De kapitaallasten hiervan bedragen maximaal € 0,1 miljoen. Met betrekking tot de lasten die gemoeid zijn met de nota Zicht op Water is in de voorjaarsnota is voorsnog uitgegaan van een gelijkblijvend kostenniveau in de jaren na 2021. Een eventuele keuze danwel noodzaak voor verdergaande zuiveringsstappen heeft wel aanzienlijke financiële consequenties, die dan naar verwachting net na de huidige planperiode (na 2024) in de meerjarenbegroting worden opgenomen.

Programma Schoon, gezuiverd Water

Uitbreiding AWZI Almere

Almere groeit snel en de plannen voor de bouw van nieuwe woningen zijn groot. Er zijn mogelijkheden om de capaciteit van de AWZI te vergroten en tegelijkertijd een verduurzamingslag door te voeren door de productie van biogas. Om bij een toenemend aanbod van afvalwater vanuit Almere te blijven voldoen aan de KRW- doelstellingen wordt verwacht dat we in de nabije toekomst aanvullende maatregelen op AWZI Almere moeten treffen. De mogelijkheden voor het realiseren van een vierde trap om onder andere medicijnresten te verwijderen wordt hierbij betrokken.

De verwachting is dat de AV eind 2020 / begin 2021 een aantal keuzes voorgelegd krijgt en gevraagd zal worden om besluitvorming over de wijze van uitbreiding van de zuivering Almere. De inschatting is dat de investeringsopgave voor de uitbreiding enkele tientallen miljoenen euro's zal bedragen (zie ook de toelichting hierop in hoofdstuk 2: investeringsplanning).

In 2019 is het pilotonderzoek met de Torwash technologie op AWZI Almere met succes afgerond. De rapportage van het gehele onderzoek wordt in 2020 afgerond. De technologie-eigenaar TNO werkt aan een voorstel voor een vervolg op het pilotonderzoek. Drie waterschappen willen hier graag aan meewerken. Een voorstel voor deelname door waterschap Zuiderzeeland wordt in het derde kwartaal van 2020 verwacht. Dit voorstel bevat tevens de resultaten van het pilotonderzoek.

Ambitie slibreductie

Waterschap Zuiderzeeland heeft de ambitie om in de periode tot en met 2025 de slibproductie met 20% te verminderen. Maatregelen zoals het vergisten van ons slib, dragen hier flink aan bij. Ook kleinere maatregelen zoals het verbeteren van de ontwaterbaarheid van slib dragen hieraan bij. In 2019 zijn we gestart met een programma slibreductie waar we de komende jaren verder mee gaan. De komende jaren verwachten we extra maatregelen te nemen die bijdragen tot het genoemde doel. Voor AWZI Tollebeek moet een keuze worden gemaakt of we fosfaat in de vorm van struviet gaan terugwinnen. Dit heeft effect op de

ontwaterbaarheid van slib. Voor AWZI Dronten ligt er een kans voor het toepassen van de Nereda technologie. Ook hiermee kunnen we hoeveelheid slib verder verminderen. Voor beide genoemde mogelijke maatregelen wordt in het komend jaar een voorstel voor bestuurlijke besluitvorming verwacht. Dit geldt ook voor het winnen van cellulose op AWZI Zeewolde. Het winnen van cellulose is eveneens een maatregelen om de productie van slib te verminderen.

Lokale verwerking afvalwater

Door planafstemming met initiatiefnemers raken we meer in gesprek over andere vormen van afvalwaterverwerking met de daarbij behorende vraag wie zorgt voor de investering c.q. het beheer en onderhoud. De groei van Almere, de verdere ontwikkeling in Oosterwold, enkele situaties in de Noordoostpolder zijn hier voorbeelden van.

De uitkomst bepaalt het aanbod op de AWZI's en mogelijk een toename van het aantal te beheren zuiveringsinstallaties. Om de vinger aan de pols te kunnen houden is een proactieve houding nodig in combinatie met de benodigde financiële middelen voor pilots en onderzoek. Hiervoor wordt samengewerkt binnen de Samenwerking Afvalwater Flevoland aan het Waterlab Flevoland. Het Waterlab Flevoland is gestart vanuit de ontwikkelingen bij Oosterwold. Vanaf 1 januari 2020 hebben we de vraagstelling vanuit Oosterwold overgenomen en verbreed waardoor het Waterlab Flevoland nu verder functioneert vanuit de SAF.

Bedrijfsafvalwater

Als waterschap zijn we in gesprek met enkele bedrijven over het aan- c.q. afhaken van afvalwater. Op grond van het vastgestelde beleidskader bedrijfsafvalwater werken we zoveel als mogelijk samen met bedrijven op zoek naar een optimale oplossing van het afvalwatervraagstuk. Hierbij kan het gaan om een specifiek bedrijf of om een cluster van bedrijven. In al deze situaties is sprake van een afweging c.q. vergelijking van een lokale verwerking en een centrale verwerking op een AWZI. Onderzoek en het nader uitwerken van afspraken c.q. het opstellen van overeenkomsten (met of zonder korting op het zuiveringstarief) hebben mogelijk op termijn financiële consequenties.

Programma Financiën, organisatie en informatie

Financieel beleid

Voor het college is het meerjarig vooruit kijken, het kunnen sturen op toekomstige kosten en op toekomstige investerings- en schuldumfang een belangrijk aandachtspunt. In deze planperiode wil het college daarom een aantal financiële beleidsuitgangspunten opnieuw onder de loep nemen om te bekijken of zij optimaal hieraan bijdragen. Gezien de lage rente wordt een herstructurering van de leningenportefeuille als eerste verkend. Daarna zal het reservebeleid worden geactualiseerd. Het financieringsstatuut is een uitwerking daarvan en volgt daar logischerwijs op. Ten slotte wil het college ook bekijken welke aanpassingen in de begrotingssystematiek kunnen worden gedaan om het vooruitkijken en sturen op toekomstige kosten te kunnen verbeteren.

Versterken organisatie

Op een aantal terreinen in de organisatie is op dit moment de basis onvoldoende op orde voor de toekomst. In het verleden zijn taakuitbreidingen aan de orde geweest waarbij de consequenties voor de ondersteunende taken niet voldoende zijn meegenomen. Hierdoor is een onbalans ontstaan en is op een aantal plekken (Informatisering & Automatisering, HRM&O, administratie) de basis te schraal geworden. Ook de accountant heeft aanbevelingen gedaan die het verstevigen van de basis noodzakelijk maken. Daarnaast is op bijvoorbeeld het gebied van Informatisering & Automatisering en privacy de taak ook uitgebreid. Het college wil deze basis in de komende periode versterken.

Een andere constatering van het college is dat de capaciteit van het waterschap om in te zetten op de watertoets, gebiedsontwikkelingen en beleidsonderwerpen die regionaal dan wel op nationaal worden aangepakt in totaal krap is. Het college streeft naar een optimale en lenige inzet die afhankelijk van onderwerp focust op een van de speelborden. Wat hier precies voor nodig is wordt verder uitgewerkt.

Ook zal in de komende periode met de AV het gesprek over loonsom plaatsvinden. Welke basis kiezen we voor de loonsom en hoe kunnen we daarop sturen? Maar ook het gesprek over hoe we het beste nieuwe medewerkers kunnen aantrekken nu de arbeidsmarkt verschuift naar een werknemersmarkt. Waterschap Zuiderzeeland presenteren als aantrekkelijke werkgever wordt daarmee steeds belangrijker. Dit kan bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van traineeships, stageplaatsen en BBL-trajecten (Beroeps Begeleidende Leerweg).

Ontwikkelprogramma Assetmanagement

De ontwikkeling van assetmanagement moet er aan bijdragen dat we in staat zijn beter te kiezen en we onze ambities en doelen bereiken. De doelstellingen / effecten in dit kader zijn:

Beter kiezen

- Bewust kiezen: Keuzes zijn goed onderbouwd en op feiten gebaseerd. Hierin wordt gezocht naar een optimale balans tussen de risico's, de kosten, de kwaliteit van dienstverlening en prestaties.
- Risicobewustzijn: We gaan bewust om (is ook accepteren van) met risico's en kansen die onze bedrijfsdoelstellingen raken.
- Meer kennis en inzicht: Door inzet van slimme technologieën en betrouwbare inzichten uit data kennen we de onderhoudsstaat van onze assets en hun belang in het systeem goed.
- Toekomstgerichtheid: We zijn in staat om te anticiperen op toekomstige situaties. Bij besluiten beschouwen we het gehele systeem (schoon, voldoende, veilig) en de totale levensduur.

Bereiken van onze ambities en doelen

- Besluitvorming en uitvoering in lijn: uitvoerende werkzaamheden zijn in lijn met de bestuurlijke ambities en doelen van Waterschap Zuiderzeeland;
- Goede communicatie: tussen de strategische, tactische en operationele afdelingen;
- Continu verbetercultuur: een cultuur van 'samen de klus klaren' en 'continu verbeteren';
- Samenhang: een duidelijke samenhang tussen strategische, tactische en operationele plannen en dat deze plannen in lijn zijn met de Planning & Control-cyclus.

In 2020 wordt een bedrijfswaardenmodel opgeleverd welke verankerd zal worden in het WBP en/of het beleidshuis.

Ook wordt in 2020 een programmaplan opgeleverd dat is gericht op de ontwikkeling van assetmanagement in de jaren daarna. 2021 en de jaren daarna zullen dan ook in het teken staan van het uitvoeren van dit programmaplan. Dit plan zal bestaan uit de volgende onderdelen:

- Organisatorische kader voor assetmanagement
- Verbeteragenda inhoudelijke elementen
- Ontwikkelprogramma verbetercultuur en kennis

Er is een programmateam ingericht dat bestaat uit met name interne medewerkers van Waterschap Zuiderzeeland. Om het programmateam te ondersteunen wordt in 2020 externe expertise ingehuurd. In de meerjarenbegroting is hiervoor geen structureel budget beschikbaar, maar externe expertise wordt wel nodig geacht voor de jaren 2021-2024. Op dit moment wordt ingeschat dat daarvoor € 100.000 per jaar nodig is. Dit staat los van de intensivering van assetmanagement voor specifieke objecten zoals persleidingen.

Informatiestrategie 2021 – 2025: data-gedreven werkend maken voor ZZL

Afgelopen jaren stonden in het teken van het verder brengen van het digitaal werken in ons waterschap. Niet alleen intern, maar ook met onze omgeving: burgers, bedrijven en medeoverheden, gericht op het breder delen van onze schat aan waterinformatie. Bij de omgevingswetimplementatie zien we heel veel elementen daarvan bij elkaar komen: het delen van informatie die we hebben, laagdrempelig en duidelijk inrichten van onze dienstverlening, ook digitaal. Maar vooral: handelen vanuit een grondhouding die gericht is op het 'mogelijk maken' (ja mits), maar met inachtneming van onze verantwoordelijkheid en rol. De vertaling van dit gedachtegoed in thema's als open data en digitale dienstverlening gaat door en vraagt om een volgende stap.

Daarnaast zijn er de technologische ontwikkelingen die massale dataverzameling mogelijk maken. Denk aan de inzet van drones, satelliet, 'smart-sensoren' en het gebruik van externe databronnen voor onze toepassingen. Ontsluiten en gebruiken van deze massale dataverzamelingen biedt mogelijkheden om ons werk anders te organiseren. Er zijn potentiële kansen om data-analyse slim toe te passen op thema's als asset management, energiemangement en duurzaamheidsvraagstukken.

Met de nieuwe informatiestrategie 2021-2025 bepalen we, als verdere inkleuring van het collegeprogramma, hier de juiste (gezonde) ambitie, naast het opvolgen van de wet- en regelgeving.

Om dergelijke ontwikkelingen te benutten en mogelijk te maken dient wel het interne informatiehuis op orde te zijn. Er is een solide huis en een veilige basis nodig om nieuwe ontwikkelingen goed te ondersteunen. Het is daarom noodzakelijk om structureel te investeren in dat solide huis en die veilige basis. Het maatregelenpakket dat daarvoor nodig is bestaat uit een combinatie van:

- organisatie-brede maatregelen t.a.v. informatieveiligheid en privacy;
- het verder ontwikkelen van de regievoering op I&A, met oog voor de juiste kwaliteit tegen de juiste kosten;
- voldoende en juiste vakdeskundigheid om die kwaliteit voortdurend te leveren;
- de juiste technische middelen om dat mogelijk te maken;

- het samenwerken met andere waterschappen en overheden om zo schaarse kennis te delen, innoverend vermogen te vergroten en schaalvoordeel te benutten bijv. voor licentie en ICT hulpmiddelen.

Voor het totaal van de ontwikkelingsambitie, het op orde houden van het informatiehuis en informatieveiligheid wordt in de tweede helft van 2020 een voorstel ingediend. De gekozen ambities staan direct in relatie met de bestuurlijke keuzes die in het vervolg van het traject gemaakt zullen worden.

1.2. Bestuurlijke keuzes

Als resultaat van het traject bestuurlijke keuzes wordt voorgesteld om de volgende bestuurlijke keuzes opnieuw ter discussie te stellen.

Programma Bestuur en omgeving

- A. Verhogen kostendekkendheid van leges
- B. Vergroten inzet watertoets / gebiedsontwikkelingen / Lenig samenwerken op nationaal en regionaal niveau
- C. Halveren budget Rekenkamercommissie (geen voorstel van het college, dit is aan de AV)
- D. Adverteren met publieksgerichte content tegen lagere kosten

Programma Waterveiligheid

- E. Bijdrage inspectiepad Zwartemeerdijk beschikbaar houden tot 2020/2021, daarna laten vervallen
- F. Groot onderhoud van de Knarsluizen niet nu uitvoeren, maar uitstellen tot renovatie

Programma Voldoende en gezond water

- G. Onderzoeken van potentiële verlaging energiekosten als gevolg van verruimen van marge in peilbesluiten

Programma Schoon, gezuiverd water

- H. Onderzoek naar de toekomst van de Samenwerking in de afvalwaterketen Flevoland (SAF)

Programma Financiën, Organisatie en Informatie

- I. Integraal versterken van de organisatie en daarbij het budget voor het inrichten van de organisatie ten behoeve van HBWP-programma betrekken
- J. Verstevigen van de strategie voor inkoop van energie voor gemalen en zuiveringen / Onderzoeken van potentiële verlaging energiekosten door gebruik te maken van marge in peilbesluiten
- K. Verminderen kwetsbaarheid organisatie (o.a. HRM&O)
- L. College introduceert bestuurlijke prioriteiten bij de AV in relatie tot belasting organisatie en financierbaarheid

1.3. Overzicht nieuwe ontwikkelingen en bestuurlijke keuzes voor MJB 2021-2024

In onderstaande tabel is voor de ontwikkelingen en bestuurlijke keuzes waarover besluitvorming wordt verwacht vóór vaststelling van de MJB indicatief weergegeven wat de verwachte bandbreedte is van de financiële consequenties.

Tabel 4 – Indicatieve bandbreedte consequenties nieuwe ontwikkeling met verwachte besluitvorming vóór MJB

Omschrijving ontwikkeling	Begroting 2021		Begroting 2022		Begroting 2023		Begroting 2024	
	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max
Bestuur en omgeving								
Kostendekkendheid leges	-0,2	0,1	-0,2	0,1	-0,2	0,1	-0,2	0,1
Voldoende en gezond water								
Maatregelen KRW	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1
Schoon, gezuiverd water								
Onderzoek naar toekomst SAF	-0,1	0	-0,1	0	-0,1	0	-0,1	0
Financiën, organisatie en informatie								
Informatiestrategie	0,9	1,1	0,9	1,1	0,9	1,0	0,9	1,0
Versterking organisatie / arbeidsmarkt	0,4	0,9	0,4	0,9	0,4	0,9	0,4	0,9
Assetmanagement	0	0,1	0	0,1	0	0,1	0	0,1
Energiestrategie	0,1	0,1	-0,3	0	-0,3	0	-0,3	0
Totaal	1,1	2,3	0,7	2,2	0,8	2,2	0,8	2,2

1.4. Bestuursbesluiten na MJB 2020-2023

In onderstaande tabel is weergegeven welke bestuursbesluiten er zijn genomen sinds de vaststelling van de MJB. Daarin is ook de besluitvorming opgenomen die tegelijkertijd met de voorjaarsnota in de AV voorligt.

Tabel 5 – Bestuursbesluiten sinds de vaststelling van de MJB 2020-2023

Bestuursbesluit	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Schoon, gezuiverd water				
Optimalisatie Ephyra	-	-0,2	-0,2	-0,2
Slibeindverwerking ¹	0,0	2,0	2,6	1,0
Financiën, organisatie en informatie				
Bijdrage Het Waterschapshuis	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	0,0	1,8	2,4	0,8

Optimalisatie Ephyra

In de vergadering van 28 april heeft de AV ingestemd met de optimalisatie van Ephyra. Door deze optimalisatie wordt er bespaard op jaarlijkse exploitatiekosten. De investeringslasten zijn meegenomen bij de actualisatie van de totale investeringsplanning.

¹ De bedragen in deze tabel zijn op basis van de stand van zaken in dit dossier op het moment van het opstellen van de Voorjaarsnota. De bedragen kunnen enigszins afwijken van de bedragen in het definitieve voorstel slibeindverwerking.

Kosten slibeindverwerking

Het huidige contract voor slibeindverwerking loopt begin 2022 af. Voor realisatie van de in 2019 vastgestelde slibstrategie om vanaf 2022 samen met waterschap AGV slib te drogen in een nieuw te realiseren installatie, is restwarmte van AEB essentieel. Vanwege ontstane problemen bij AEB in 2019 heeft de realisatie van de slibdrooginstallatie vertraging opgelopen en is onderzoek gedaan naar alternatieven voor de slibeindverwerking / afzet. De besluitvorming over de resultaten hiervan ligt voor in de AV van 30 juni. Gezien de huidige marktomstandigheden en het feit dat de lange termijn oplossing niet vanaf 2022 beschikbaar zal zijn, is een tijdelijke oplossing nodig voor de slibafzet in de jaren 2022 en 2023. Vanwege de huidige marktomstandigheden (met zeer weinig beschikbare verwerkingscapaciteit) leidt dit tijdelijk tot een aanzienlijke kostenverhoging. Het college streeft ernaar deze verhoging zo beperkt mogelijk te houden. Ook voor de lange termijn oplossing liggen de kosten hoger dan het huidige lastenniveau, maar minder hoog dan in de eerste periode na afloop van het contract.

Bijdrage Het Waterschapshuis

De begroting van de de Gemeenschappelijk Regeling Het Waterschapshuis is in de AV van 28 april behandeld. De kosten vallen in 2021 € 38.000 hoger uit dan de meerjarenbegroting.

1.5. Autonome ontwikkelingen

Sinds de vaststelling van de meerjarenbegroting is een beperkt aantal besluiten genomen en is vooral ook een aantal autonome ontwikkelingen te zien die consequenties hebben voor het lastenniveau van de meerjarenbegroting. Deze zijn in onderstaande tabel weergegeven. De huidige Meerjarenbegroting loopt tot en met het jaar 2023. In de basis van de Meerjarenbegroting is voor het jaar 2024 het lastenniveau van het jaar 2023 als uitgangspunt genomen, verhoogd met inflatie en loonontwikkeling. Ten opzichte van de meerjarenbegroting is de inflatieontwikkeling iets naar beneden bijgesteld. De loonontwikkeling is iets gestegen, met name vanwege door het ABP aangekondigde stijgingen van pensioenpremies.

Tabel 6 – Netto lasten van de Voorjaarsnota 2021-2024 (in miljoenen euro's)

	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Basis: Meerjarenbegroting 2020-2023	80,8	82,9	85,1	85,1
Algemene ontwikkelingen				
Inflatie en loonontwikkeling: toevoeging nieuw jaar	-	-	-	1,6
Bijstelling inflatie- en loonontwikkeling	0,2	0,0	-0,3	-0,5
Kapitaallasten agv actualisatie investeringsplanning	-0,1	-0,1	-0,4	0,6
Ontwikkelingen per programma				
Bestuur en Omgeving	0,0	0,0	0,0	0,0
Waterveiligheid	0,0	0,0	0,0	0,0
Voldoende en gezond water	0,0	0,0	0,1	-0,3
Schoon, gezuiverd water	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Financiën, organisatie en informatie	0,1	0,1	0,1	0,1
Correctie / Afronding	0,2	0,2	0,2	-0,4 ²
Totaal autonome ontwikkelingen	0,2	0,0	-0,5	0,9

² Voor het jaar 2024 betreft dit een technische correctie ivm de toevoeging van een nieuw jaar aan de planperiode. In 2024 vervallen kosten voor de uitvoering van het bestuursprogramma, de overcommitting POP en de beoordeling van keringen

Loonontwikkeling en inflatie

In de huidige Meerjarenbegroting is uitgegaan van een inflatieontwikkeling van 1,5% per jaar en een loonontwikkeling van 3,5%³. Dit is o.a. gebaseerd op de middellange termijnverkenning van het Centraal Planbureau en een aankondiging van het ABP dat pensioenpremies in de komende jaren naar verwachting zullen stijgen als gevolg van de aanhoudend lage rente. (zie hoofdstuk 3 voor een verdere toelichting).

Actualisatie Investeringsplanning 2021-2024

Tegelijkertijd met het opstellen van de Voorjaarsnota 2021-2024 is ook de investeringsplanning geactualiseerd. Uit de actualisatie van de investeringsuitgaven volgen de kapitaallasten, die over de breedte van de planperiode lager uitvallen vanwege een lage rente en verschuiven van investeringen. Bij het berekenen van de kapitaallasten is in deze voorjaarsnota geen rekening meer gehouden met rentekosten over de eigen reserves. Deze wijziging in rentetoerekening is in lijn met aanbevelingen van de commissie BBV en is per saldo kostenneutraal. Uit de actualisatie van de investeringsplanning volgt een voordeel in de kapitaallasten ten opzichte van de huidige meerjarenbegroting. Een uitgebreide toelichting op deze actualisatie is te vinden in hoofdstuk 2 van deze bijlage.

Programma Bestuur en Omgeving

Bij het programma Bestuur en Omgeving is sprake van een geringe toename van lasten door een jaarlijkse bijdrage aan de programmakosten van de RES-Flevoland. Voor buitenlandbeleid is rekening gehouden met hogere lasten voor de totale projectbeheersing en tegelijkertijd ook een verlagend effect vanwege de keuze om de focus voor buitenlandbeleid in de komende jaren te leggen op Ethiopië.

Programma Waterveiligheid

Bij het programma Waterveiligheid is rekening gehouden met iets lagere pachtinkomsten vanwege de pilot biodiversiteit op de Knardijk.

Programma Voldoende en gezond water

Het meerjarenonderhoudsplan waterbeheer⁴ laten de eerste jaren van de planperiode een vergelijkbaar latenniveau zien als de huidige MJB 2020-2023. In het meerjarenonderhoudsplan is er van uit gegaan dat een belangrijk deel van de baggerspecie na aanpassing van de normen voor PFAS weer in de Vaartplas verwerkt kan worden. Als dat anders uitpakt, zullen er meerkosten ontstaan. Verder is in 2024 een daling van de kosten te zien. Dit heeft te maken met de verwachting dat er in 2024, na een aantal jaren van intensief oeveronderhoud (aanlegprogramma duurzame oevers) een aantal jaren sprake zal zijn van een minder groot volume aan oeveronderhoud. De bijdrage voor het project akkerranden in 2020 en 2021 kan vervallen omdat de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland dit gaat financieren.

Programma Schoon, gezuiverd water

In 2017 is besloten op het gebied van transport van afvalwater intensiever te gaan samenwerken met gemeenten. Daarbij zouden jaarlijkse verrekeningen met gemeentes met betrekking tot het transport van afvalwater worden afgeschaft. Omdat intensievere samenwerking met gemeenten rond inzameling / transport van afvalwater (nog) niet is gerealiseerd, worden verrekening voortgezet. Bij de besluitvorming in het verleden is aangegeven dat de beoogde intensievere samenwerking een voorwaarde was voor het stopzetten van de verrekeningen.

Programma Financiën, organisatie en informatie

Met ingang van de Voorjaarsnota 2018-2021 is de werkwijze afgesproken dat de autonome ontwikkelingen rond het onderwerp ICT in de voorjaarsnota worden vertaald. De kostenstijging voor ICT door onder andere toename van licenties en het up-to-date houden van bestaande software komt uit op € 0,1 miljoen.

Mogelijke aanvullende autonome ontwikkelingen (niet vertaald in voorjaarsnota)

De bovenstaande ontwikkelingen betreffen de autonome ontwikkelingen waarvoor op dit moment een concrete schatting kan worden gemaakt van de kosten. Er zijn daarnaast nog enkele min of meer autonome ontwikkelingen in beeld, waarvan het op dit moment lastig is om in te schatten of en in hoeverre deze leiden tot aanpassing van het lastenniveau van de meerjarenbegroting. Zonder hierbij uitputtend te zijn gaat het onder andere om:

³ De loonontwikkeling bestaat naast reguliere CAO-stijging ook uit een stijging als gevolg van een jaarlijkse stijging van periodieken voor medewerkers die nog niet in het maximum van de schaal zitten.

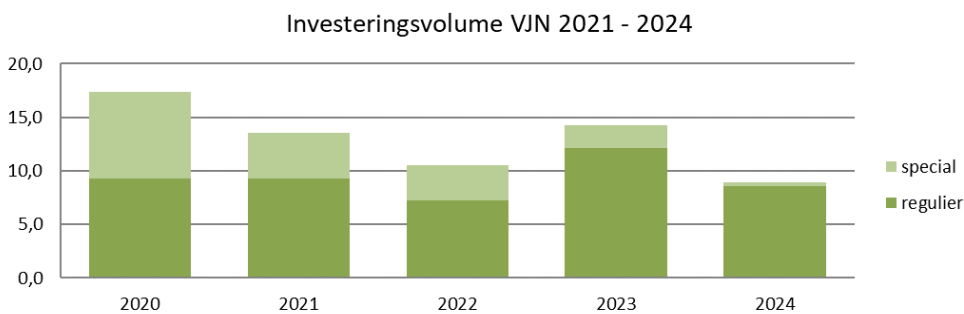
⁴ Het meerjarenonderhoudsprogramma Waterbeheer omvat ook het beheer en onderhoud van de dijken. Omdat de grootste wijzigingen in het beheer en onderhoudsprogramma betrekking hebben op het beheer en onderhoud van het watersysteem, is de toelichting opgenomen onder programma Voldoende en schoon oppervlaktewater.

- Vergoeding uren MSNF. Het is waarschijnlijk dat de kosten van eigen medewerkers voor de inzet van het project Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) vergoed worden door het HWBP. Een volledige zekerheid hiervoor is op dit moment echter nog niet te geven.
- Energie en energiebelasting. Van 2019 op 2020 zijn tarieven voor energie en energiebelasting fors gestegen. Een dergelijke stijging wordt voor 2021 niet verwacht. Voor een aantal componenten van de energiebegroting zal sprake zijn van een toename, maar op onderdelen zal ook sprake zijn van lagere tarieven. Bij opstelling van de meerjarenbegroting zal er waarschijnlijk meer zicht zijn op het totaal van het benodigd budget voor energielasten.
- Aanbestedingsresultaten.
- Jaarlijks wordt de (solidariteits)bijdrage van de waterschappen aan het HWBP geactualiseerd door het Rijk en de Unie van Waterschappen. Hieruit kunnen wijzigingen voortkomen (in zowel positieve als negatieve zin) ten opzichte van de bijdrage die in de voorjaarsnota is vertaald.

2. Actualisatie Investeringsplanning 2020-2024

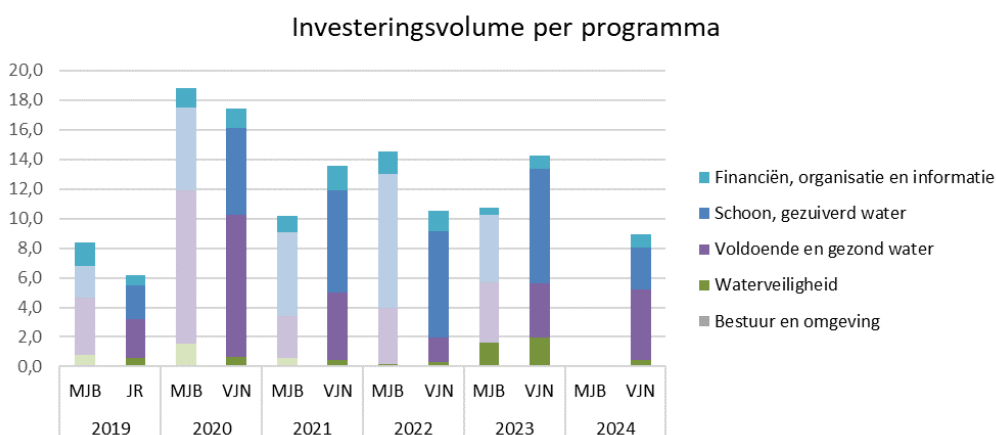
2.1. Totaal beeld planning

Tegelijkertijd met het opstellen van de voorjaarsnota 2021-2024 is ook de investeringsplanning geactualiseerd. In onderstaande grafiek is weergegeven wat het totale investeringsvolume per jaar is. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de speciale investeringen en reguliere investeringen.

Figuur 4 – Investeringsvolume Voorjaarsnota (bedragen * € 1 miljoen)

In onderstaande figuur zijn de investeringsvolumes per programma weergegeven van deze voorjaarsnota ten opzichte van de meerjarenbegroting 2020-2023.

Figuur 5 – Investeringsvolume per programma, voorjaarsnota 2021-2024 t.o.v. meerjarenbegroting 2020-2023 (bedragen * € 1 miljoen)

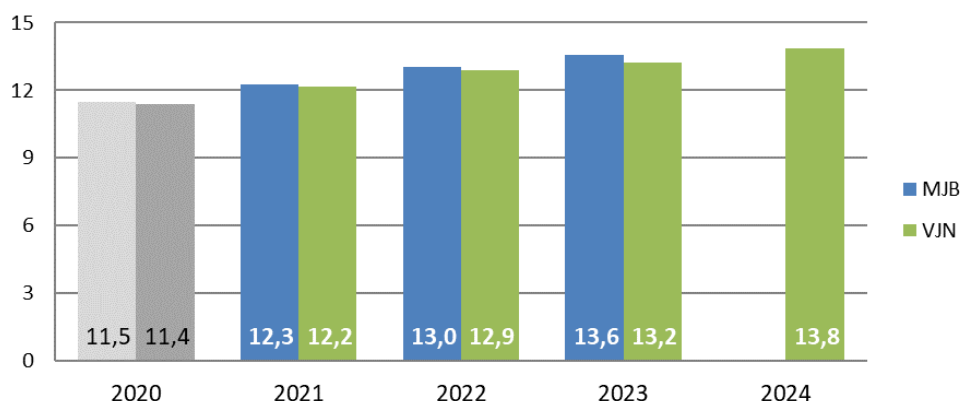
In bovenstaande figuur is te zien dat het gerealiseerde investeringsvolume van 2019 € 2,2 miljoen lager is uitgevallen dan het niveau dat is ingeschat bij opstelling van de Meerjarenbegroting 2020-2023. Voor het grootste deel is dit investeringsvolume doorgeschoven naar 2020 en daaropvolgende jaren.

Op totaalniveau is er voor de jaren 2019-2023 sprake van een afname van het investeringsvolume met € 0,7 miljoen (2024 is hierin niet meegenomen vanwege het feit dat dit jaar geen onderdeel is van de planperiode van de huidige meerjarenbegroting). De piek in het investeringsvolume voor 2020 wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de uitvoering van de renovatie en verduurzaming van gemaal Vissering.

In de investeringsplanning is conform het besluit van de AV van maart 2018 nog rekening gehouden met het volledige investeringsprogramma uit het masterplan duurzame energie. Wanneer de deelname van het waterschap in windpark Hanze definitief is (financial close), zal een bedrag van ruim € 8 miljoen aan investeringen in opwekking van energie (zonneweides) uit de investeringsplanning worden gehaald (2023/2024).

2.2. Totaal beeld kapitaallasten

In onderstaande grafiek is weergegeven hoe de kapitaallasten van de investeringsplanning van deze voorjaarsnota zich verhouden tot de kapitaallasten uit de meerjarenbegroting 2020-2023.

Figuur 6 – Kapitaallasten Voorjaarsnota t.o.v. MJB 2020-2023 (bedragen * € 1 miljoen)

De Commissie BBV (dit is de commissie die adviseert over verslagleggingsvoorschriften bij de lokale overheden) heeft geadviseerd om de bespaarde rente op het eigen vermogen geen onderdeel meer uit te laten maken van de omslagrente. Hierdoor daalt deze omslagrente met € 0,6 miljoen vanaf het jaar 2021. Hiertegenover staat overigens een even grote daling van de renteopbrengsten van het eigen vermogen (per saldo is het effect kostenneutraal). In de cijfers van bovenstaande grafiek zijn de bedragen van de meerjarenbegroting 2020-2023 gecorrigeerd voor deze wijziging. Bij de actualisatie van de investeringsplanning zijn diverse investeringen doorgeschoven, wat leidt tot een lichte daling van kapitaallasten.

2.3. Speciale investeringen

Een groot deel van de investeringen die zijn opgenomen in de investeringsplanning betreffen vervangingsinvesteringen. Naast deze reguliere vervangingsinvesteringen zijn er speciale investeringen benoemd, waarvoor de AV vooraf per project de beleidsmatige kaders vaststelt. Speciale investeringen waarvoor de (volledige) beleidsmatige kaderstelling en kredietverlening reeds heeft plaatsgevonden zijn:

- Windpark Hanze:
- Renovatie en verduurzaming gemaal Vissering
- Maatregelen bodemdalingsgebied Zuidwest Emmeloord
- P&ID's

In de jaarstukken 2019 wordt ingegaan op de voortgang van deze projecten⁵.

Voor de komende jaren staat daarnaast nog een aantal andere investeringen op het programma, waarvoor de beleidsmatige kaders nog vastgesteld moeten worden. Deze projecten worden hieronder afzonderlijk toegelicht.

⁵ Behoudens het speciale investeringsproject P&ID's, omdat deze pas in 2020 start.

Speciale investering		Programma	Financieel	Planning
Versterking IJsselmeerdijk		Waterveiligheid	Bruto € 1,1 miljoen (preverkenning)	Afronding startfase juni 2020 Totale afronding 2027
X	Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase
<p>De dijk vanaf de Ketelbrug tot aan de Knardijk, het dijktraject 8-3, beschermt de laaggelegen Flevopolder tegen het IJsselmeer. De kering is de meest aangevallen waterkering van het waterschap. De dijk voldoet niet aan de nieuwe veiligheidsnorm. Dit blijkt uit de beoordeling van het dijktraject (afgerond in 2018) die is voorzien van een positief oordeel door onze toezichthouder (Inspectie Leefomgeving en Transport). De benodigde versterking van het dijktraject 8-3 is opgenomen op de programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) 2020-2025.</p> <p>Het traject bestaat uit twee onderscheiden delen: de IJsselmeerdijk (ca. 17,4km) en de Oostvaardersdijk (ca. 5,4km). Het is wenselijk dat beide delen na elkaar worden uitgevoerd in aparte projecten. Dit past bij de totale programmering van het waterschap en houdt de projecten beheersbaar. De IJsselmeerdijk is een grasdijk met steenbekleding en ligt overwegend in landelijk gebied. Kenmerkende elementen zijn de windmolens langs de waterkering, de Maximacentrale, Flevokust, jachthavens en enkele buitendijkse gebieden.</p> <p>In februari 2019 heeft het college van DenH het voorbereidingskrediet € 1,1 miljoen geopend. In 2019 is gestart met werkzaamheden zoals een eerste omgevingscan, de duurzaamheidsambitie, een onderzoek naar haalbare innovaties en een detaillering van de veiligheidsanalyse. Het product van deze startfase is een plan van aanpak voor de verkenning, ter onderbouwing van de subsidieaanvraag. De kosten die gemaakt worden in de startfase zijn grotendeels subsidiabel. Het college van DenH zal de Algemene Vergadering op de hoogte brengen van de definitieve beschikking over de HWBP-bijdrage voor de verkenningsfase. Dit is naar verwachting in de 2e helft van 2020.</p> <p>De volgende fasen van het project worden voor 90% vergoed door het HWBP. De eigen bijdrage van het waterschap bedraagt 10%, en bedragen voor de verkennings-, planuitwerkings- en realisatiefase vooralsnog € 15,1 miljoen. Dit bedrag is opgenomen in de investeringsplanning (omdat de afronding van het project na de planperiode van de huidige meerjarenbegroting valt, maken de kapitaallasten nog geen onderdeel uit van de meerjarenbegroting). De uitgaven zijn een inschatting gebaseerd op het huidige landelijke HWBP-programma op basis van landelijke kentallen. Aan het eind van iedere projectfase wordt de investeringsraming geactualiseerd.</p> <p>Daarnaast is het beeld dat deze projecten een impact op de staande organisatie en reguliere taken zullen hebben van ongeveer 6-8 extra mensen. (bijv inkoop, tekenkamer, vergunningverlening, keur/legger, beheer/onderhoud, financiële administratie, informatiemanagement, juridisch advies). Het budget voor deze taken ad. € 0,6 miljoen is in de Algemene Vergadering van maart 2019 toegekend.</p>				

Speciale investering		Programma	Financieel	Planning
Capaciteit en ambities AWZI's		Schoon, gezuiverd water	Nader te bepalen	2019-2022
X	Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase
<p>Als gevolg van groei in aanbod van afvalwater (huishoudelijk danwel industrieel) is de verwachting dat in de periode 2020-2028 de capaciteit van een aantal AWZI's uitbreid moet worden. Deze uitbreidingen kunnen ook mooie kansen bieden om ambities te realiseren op thema's als energie- en grondstoffen terugwinnen en nieuwe stoffen / medicijnresten. Een uitbreiding van een AWZI kan op zich staan, maar moet, mede gezien de bovengenoemde thema's ook in samenhang worden gezien. Hieronder wordt kort ingegaan op het huidige beeld rondom de AWZI's en mogelijke uitbreidingsvraagstukken die de komende tijd gaan spelen.</p> <p><i>AWZI Almere</i> Vanwege de groei van Almere zal de capaciteit van de AWZI naar verwachting in de periode 2022-2028 moeten worden uitgebreid en zullen delen van de AWZI moeten worden gerenoveerd. In 2019/2020 vindt een studie plaats naar verschillende uitbreidingsvarianten. Daarbij wordt gekeken naar kansen om tegelijkertijd ook ambities op het gebied van energie- en grondstoffen te realiseren. Als voorbeeld wordt er gericht gekeken naar technieken als Torwash, al dan niet in combinatie met vergisting (Ephyra). Ook het slib van de AWZI Dronten wordt in de uitwerking van verschillende uitbreidingsvarianten betrokken. De verwachting is dat voorstellen rondom de uitbreidingsvarianten in tweede helft 2020 aan het bestuur zullen worden voorgelegd. In de investeringsplanning is vanaf 2021 rekening gehouden met verdere voorbereidende investeringsuitgaven voor uitbreiding van de AWZI Almere (voorbereidingskrediet). Er zijn nog geen bedragen opgenomen voor de</p>				

realisatie van de uitbreiding. Enerzijds omdat het nog lastig is om hier een concreet bedrag voor te noemen. De hoogte zal o.a. afhankelijk zijn van de keuze van de AV over de wijze van uitbreiding. Anderzijds zullen investeringsuitgaven naar verwachting voor een (groot) deel buiten de planperiode vallen. De inschatting is dat de omvang van de investering uitkomt op enkele tientallen miljoenen euro's.

AWZI Dronten

De AWZI Dronten heeft in 2013/2014 een renovatie / upgrade gehad, waarbij is aangegeven dat er na circa 10 jaar mogelijk een verdere uitbreiding nodig zou zijn. De verwachting is dat deze uitbreiding nodig zal zijn in de periode 2022-2025. In 2013 was de verwachting dat de uitbreiding kon plaatsvinden via een deelstroombehandeling, maar dit lijkt op basis van een verdere studie minder kansrijk. In 2020/2021 wordt onderzocht in hoeverre de benodigde uitbreiding met beperkte maatregelen te realiseren is. Een van de technologieën die daarin wordt betrokken is Nereda. Op de AWZI Dronten zijn de komende jaren mogelijk ook diverse renovaties noodzakelijk bij onder andere de slibverwerking. De benodigde vervangingsinvesteringen worden zoveel mogelijk uitgesteld in afwachting van de te kiezen oplossing voor de AWZI Almere. In de investeringsplanning is in de planperiode rekening gehouden met investeringsuitgaven voor een aantal beperkte maatregelen. Een deel van kapitaallasten hiervan drukken echter pas op de begroting na de planperiode van de voorjaarsnota.

AWZI Zeewolde

De AWZI Zeewolde wordt op dit moment hoog belast en er is weinig restcapaciteit beschikbaar. Als de groei van het bedrijventerrein en de woningbouw doorzet, is op niet al te lange termijn een uitbreiding nodig. In de investeringsplanning is daarom voor de jaren 2021-2023 rekening gehouden met een investering van € 3 miljoen voor renovatiewerkzaamheden en een (beperkte) capaciteitsuitbreiding. Het geraamde investeringsbedrag is op dit moment nog indicatief. De investering is eerst een jaar doorgeschoven. De komende tijd (2020/2021) wordt bekeken op welke wijze de capaciteitsuitbreiding het beste kan worden gerealiseerd, waarbij er onderzocht wordt of samenwerking met een ander waterschap mogelijk is om zo voldoende cellulose te kunnen gaan winnen voor de papier industrie. Op dit moment wordt hierbij onder andere gedacht aan een techniek waarbij cellulose aan de voorkant van de AWZI wordt afgevangen, maar ook andere technieken worden bekeken. Verder wordt er bij Zeewolde in het bijzonder ook gekeken naar samenwerkingsmogelijkheden met grote industriële ondernemingen op het omliggende industrieterrein. Het slib van de AWZI Zeewolde wordt op dit moment al getransporteerd naar de AWZI Almere en dit lijkt ook voor de toekomst de meest doelmatige oplossing. De verwachting is dat het bestuur eind 2020 / 2021 voorstellen hierover zal ontvangen.

AWZI's Lelystad en Tollebeek

Voor de AWZI's Lelystad en Tollebeek worden in de planperiode geen uitbreidingen voorzien. Op de AWZI Tollebeek heeft de AV recent ingestemd met een optimalisatie van de Ephyra installatie. De capaciteit van de AWZI is voorlopig voldoende. Op dit moment wordt, mede in het kader van de doelstelling om slib te reduceren, onderzocht in hoeverre het aantrekkelijk is om fosfaat terug te winnen via de struvietroute. Op de AWZI Lelystad is voorlopig ook voldoende capaciteit. Uitbreiding danwel ombouw van de AWZI naar een energie- en grondstoffenfabriek wordt pas voorzien na de planperiode en is afhankelijk van onder meer de ontwikkeling van het vliegveld. Wel is in de investeringsplanning rekening gehouden met reguliere renovaties (o.a. de beluchting).

Speciale investering	Programma	Financieel			Planning
Slibeindverwerking	Schoon, gezuiverd water	Nader te bepalen			2019-2022
X	X				
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase	Afgerond	
<p>Per 1 april 2022 loopt het contract van het waterschap met de slibeindverwerker GMB af. De marktomstandigheden voor slibeindverwerking zijn gewijzigd en laten een flinke toename van prijzen zien. Om te borgen dat het slib van Zuiderzeeland ook in de toekomst op een kosteneffectieve en duurzame wijze kan worden verwerkt, heeft de AV in maart 2019 ingestemd met het voorstel om de slibeindverwerking samen met Amstel Gooi en Vecht vorm te geven middels de realisatie van een slibdrooginstallatie, die gebruik maakt van restwarmte van de naastgelegen afvalverbrandingsinstallatie van AEB. De AV heeft hiervoor een voorbereidingskrediet van € 550.000 beschikbaar gesteld. Halverwege 2019 zijn er problemen ontstaan bij AEB. Als gevolg daarvan zijn eind 2019 / begin 2020 alternatieve strategieën onderzocht voor de slibeindverwerking. Vanwege de ontstane problemen wordt de AV in juni 2020 opnieuw om besluitvorming worden gevraagd over de slibstrategie, die naar verwachting wel zal leiden tot een toename van de slibverwerkingskosten. Afhankelijk van de keuze van de AV zal er sprake zijn van een investering in de realisatie van een slibverwerkingsinstallatie. Op dit moment is in de investeringsplanning nog geen rekening gehouden met een dergelijke investering. Wel is in de voorjaarsnota rekening gehouden met een toename van de totale lasten van slibeindverwerking.</p>					

		Programma	Financieel	Planning
Herinrichting buitenterrein hoofdkantoor		Financiën, organisatie en informatie	Herinrichting: € 0,6 mln	2023-2024
X	X			
Onderzoeksfase	Ontwerp/planfase	Uitvoeringsfase	Nazorgfase	Afgerond
<p>De herinrichting van het buitenterrein van het hoofdkantoor is gebaseerd op de huidige staat van onderhoud en doorontwikkeling. Het parkeerterrein is o.a. verzakt, wat problemen geeft met de afvoer van regenwater. Naast vervanging is een herinrichting een mooie kans om het terrein een passende entree te laten zijn van het Waterschapshuis en om met het terrein het goede voorbeeld te geven.</p> <p>De afgelopen jaren is er samen met de gemeente Lelystad verkend of het waterschapsterrein aan de Lindelaan onderdeel kon zijn van een gebiedsontwikkeling. Vanuit de gemeente is recent aangegeven dat er geen prioriteit wordt gegeven aan het doorzetten van deze ontwikkeling en dat er geen middelen beschikbaar zijn. Daarmee verdwijnt mogelijk het speciale karakter van deze investering. Aan de andere kant is het nog wel nodig om binnen een aantal jaren renovatiewerkzaamheden aan het parkeerterrein uit te voeren. In de investeringsplanning is deze investering naar achteren geschoven, naar 2023/2024.</p> <p>De AV wordt meegenomen wanneer verder concrete stappen worden genomen in dit proces. In de investeringsplanning is voorlopig rekening gehouden met een totale investering van circa € 0,6 miljoen. Voor verdere besluitvorming zullen de investeringsraming en eventuele keuzemogelijkheden worden uitgewerkt.</p>				

2.4. Reguliere (vervangings)investeringen

Hieronder wordt per programma op hoofdlijnen ingegaan op de belangrijkste mutaties in de reguliere (vervangings)investeringen, die zijn doorgevoerd bij de actualisatie van de investeringsplanning.

Programma Bestuur en omgeving

Geen lopende en geplande investeringen voor programma Bestuur en omgeving.

Programma Waterveiligheid

Binnen het programma Waterveiligheid is het investeringsbedrag voor de dijkversterking bij de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) afgeraad met €0,3 miljoen na review door het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De investering voor de Hoge en Lage Knarsluizen van €0,6 miljoen is voorlopig uit de planning gehaald omdat chroom-6 is aangetroffen in de verflaag. Het schilderwerk van de sluisdeuren wordt nu gecombineerd met groot onderhoud in 2025.

Er is één nieuwe reguliere investering voorzien, namelijk de dijkversterking van kunstwerken in Noordoostpolder in 2025 (€0,2 miljoen). Deze kunstwerken worden nog eenmalig door het HWBP gefinancierd met de 10%-projectbijdrage van het waterschap. Deze kunstwerken waren al opgenomen binnen het landelijke HWBP en nu ook in onze eigen Investeringsplanning.

Programma Voldoende en gezond water

Met betrekking tot de reguliere investeringen van kunstwerken in het watersysteem is de raming van een aantal investeringen naar boven bijgesteld met in totaal € 0,2 miljoen als gevolg van prijsontwikkelingen en inspecties. Daarnaast is de vervanging van de Amt stuw (€0,3 miljoen) vanwege roestvorming in de planning naar voren gehaald (2021 i.p.v. 2022) en zijn daarnaast vier investeringen van samen €0,6 miljoen (deels) doorgeschoven van 2020 naar 2021 en 2022, waardoor deze door eigen projectleiders kunnen worden opgepakt.

Voor het programma Voldoende en gezond water is één nieuwe reguliere investering voorzien. Het betreft de vervanging van een stuw in de Steenwijkertocht in 2024/2025 voor ruim €0,1 miljoen.

Programma Schoon, gezuiverd water

In de investeringsplanning is voor de periode tot en met 2023 in totaal circa €2,1 miljoen toegevoegd voor vervangingsinvesteringen op een aantal AWZI's. De grootste hiervan is de renovatie van het bedrijfsgebouw op de AWZI Tollebeek voor 1,2 miljoen. Daarnaast is een investering toegevoegd van € 0,5 miljoen voor de vervanging van een persleiding en de daarbij behorende koppeling vanwege de aanleg van een rotonde bij Urk.

Er heeft een aframing van € 1,5 miljoen plaatsgevonden voor het project centrifuges Almere. Dit project is fors verlaagd omdat er maar 1 machine vervangen wordt. Verdere installatie aanpassingen worden meegenomen bij de toekomstige uitbreiding op Almere (zie ook de toelichting bij speciale investeringen).

Tenslotte is een nieuwe investering Ephyra 2.0 opgenomen voor €2,1 miljoen in 2020/2021 voor een aanvullende WKK waarmee extra biogas benut kan worden.

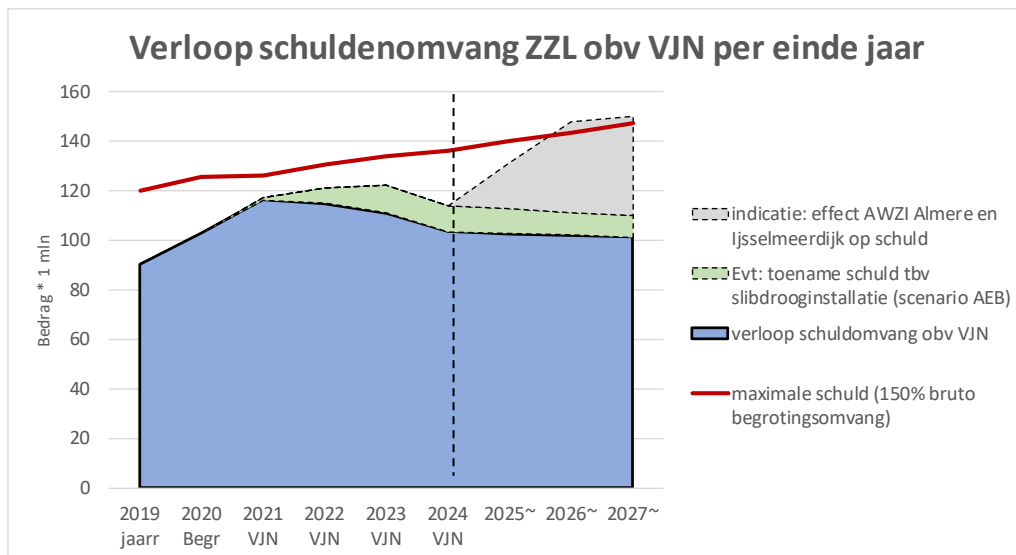
Programma Financiën, organisatie en informatie

De investeringsuitgaven binnen de informatiestrategie zijn geactualiseerd en zoveel als mogelijk realistisch ingepland. Het is wel de verwachting dat er in de Meerjarenbegroting een andere verdeling van investeringen en uitgaven zal zijn omdat er in de komende periode nog hard gewerkt wordt aan de informatiestrategie 2021–2025.

De investering voor de buitenzonwering (kleine € 0,2 miljoen) is op basis van de keuring twee jaar naar achteren verschoven en staat nu gepland voor 2023. Verder is er op basis van de informatie uit het traject professioneel gebouwenbeheer een meerjarige investeringsplanning opgesteld. Veel van deze investeringen vallen buiten de planperiode van de voorjaarsnota. Alleen het vervangen van keukeninrichting is opgenomen in 2023 voor een ingeschat bedrag van € 60.000.

2.5. Ontwikkeling schuldpositie

In onderstaande grafiek is weergegeven hoe de schuldpositie zich in de komende jaren ontwikkelt op basis van de geactualiseerde investeringsplanning. Daarbij is tevens een indicatie opgenomen van effecten van grote investeringen voor de versterking van de IJsselmeerdijk en de uitbreiding van de AWZI Almere op de schuld omvang na de planperiode.

Figuur 7 – Ontwikkeling schuld omvang in relatie tot de (maximale) schuld norm ZZL (bedragen * € 1 miljoen)

De omvang van de investeringen in de komende jaren is relatief beperkt. In de planperiode wordt gemiddeld € 11 miljoen per jaar geïnvesteerd. Dit is ongeveer gelijk aan de jaarlijkse afschrijving, waardoor de schuld omvang over de planperiode in grote lijnen gelijk blijft. De verhoging in schuld in 2021 komt grotendeels voort uit de storting van de lening aan Windpark Hanze. 2021 is overigens ook het jaar met de grootste investeringsomvang.

Met betrekking tot de schuld norm uit het eigen reserve- en schulden beleid van ZZL kan gezegd worden, dat er aan het eind van de planperiode (2024) nog ruimte beschikbaar is onder de schuld norm. In de grafiek is indicatief weergegeven, dat deze ruimte in de jaren net na de planperiode voor een belangrijk deel kan verdwijnen door investeringen in de IJsselmeerdijk (15 miljoen) en de AWZI Almere (20-40 miljoen). Dit effect is indicatief weergegeven, zonder te kijken naar effecten van het overige investeringsvolume in de jaren na 2024.

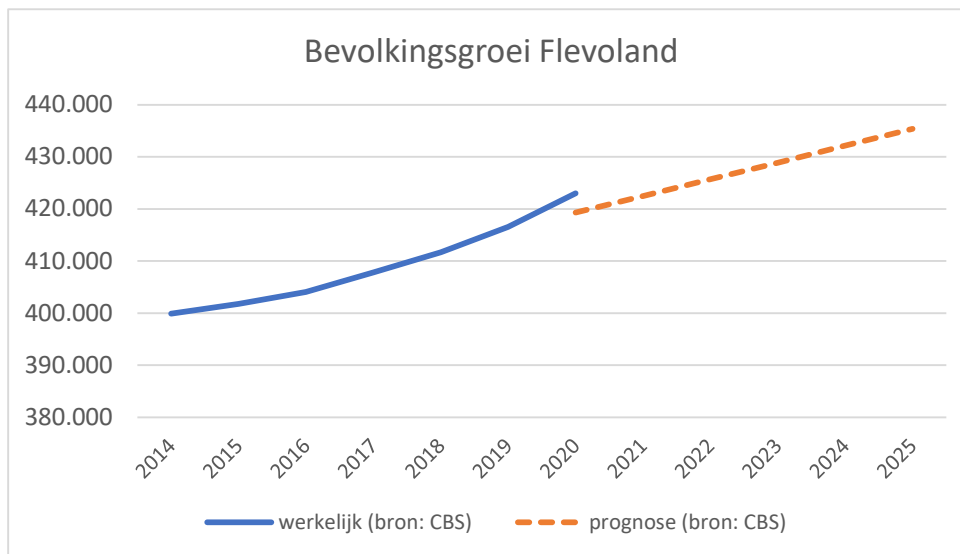
3. Demografische en economische kengetallen

In deze bijlage worden de sociaaleconomische ontwikkelingen voor de komende periode geschetst. Het gaat om variabelen die van invloed zijn op het begrotingsvolume en de tarieven.

3.1. Demografische cijfers

Ontwikkeling wooneenheden

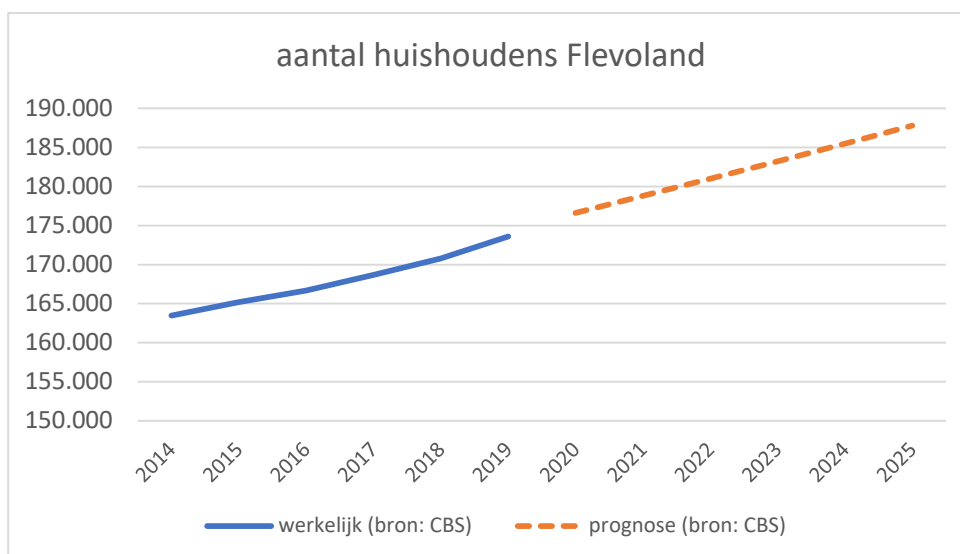
Voor de ontwikkeling van de belastingeenheden zijn de bevolkingsprognose en de prognoses van de woningvoorraad en de huishoudens relevant. Gegevens over deze kengetallen zijn hieronder opgenomen. De betreffende prognose stamt uit cijfers van het CBS die het september 2019 zijn gepubliceerd.

Bron: CBS

Figuur 8 – Bevolkingsontwikkeling Provincie Flevoland (2014-2025)

De hierboven weergegeven grafiek over de bevolkingsontwikkeling laat voor Flevoland als geheel een stijgende lijn zien in het inwoneraantal. De prognose laat in grote lijnen zien, dat de groei van de afgelopen jaren in de komende jaren zal doorzetten.

Bron: CBS

Figuur 9 – Ontwikkeling huishoudens Provincie Flevoland (2014-2025)

De gegevens over de ontwikkeling van huishoudens in het beheergebied ondersteunen de cijfers over de bevolkingsgroei. Het beeld is daarbij dat de groei van het aantal huishoudens in de komende jaren zal doorzetten. De groei van het aantal huishoudens is daarnaast groter dan de groei van het aantal inwoners, waardoor de omvang van de huishoudens geleidelijk aan afneemt. De werkelijke cijfers zijn wel gebaseerd op de meest recente, beschikbare informatie van het CBS.

De groei prognoses van de wooneenheden worden gebaseerd op gegevens van GBLT. De geactualiseerde cijfers van GBLT geven geen aanleiding om de toename van het aantal wooneenheden aan te passen ten opzichte van de MJB 2020-2023. Dit betekent dat er voor 2020 en 2021 wordt uitgegaan van een toename van het aantal wooneenheden van 2.000 woningen per jaar.

Ontwikkeling WOZ waarde

In het gehele beheergebied is een duidelijke stijging in de WOZ-waarden zichtbaar. In Almere en Lelystad zijn het zelfs flinke stijgingen en ruim boven het landelijk gemiddelde van 8,6% tussen de waardepeildatum 1 januari 2018 en 1 januari 2019. Op basis van gegevens van de waarderingskamer steeg de WOZ waarde in het beheer beheergebied van Waterschap Zuiderzeeland met gemiddeld 10,8%. De WOZ-waarde is gebaseerd op de waarden van de objecten op een peildatum. Voor de eerste jaarschijf van deze Voorjaarsnota zal het gaan om de peildatum 1 januari 2020. Op basis van de WOZ-waarden op deze peildatum worden de belastingen in het belastingjaar 2021 bepaald.

Tabel 7 – Ontwikkeling WOZ-Waarde Provincie Flevoland

Gemeente	2016	2017	2018	2019	2020
Almere	1,5 %	2,7 %	6,9%	12,5 %	13 %
Lelystad	0,2 %	2,6 %	3,7 %	12,6 %	12,5 %
Dronten	1,1 %	2,2 %	3,5 %	5,5 %	7,6 %
Zeewolde	-3,2 %	2,6 %	4,6 %	5,5 %	4,8 %
Urk	0,9 %	2,1 %	6,5 %	5,0 %	7,6 %
Noordoostpolder	0,7 %	2,1 %	1,5 %	5,5 %	6,6 %

Bron: Waarderingskamer (www.waarderingskamer.nl: overzichten per gemeente). Gemiddelde waardestijging woningen tussen 2016 – 2020, waarbij de waardepeildatum telkens op 1 januari van het jaar daarvoor ligt.

3.2. Economische groeicijfers

Economische groei

In 2019 is het BBP gegroeid met 1,7% volgens de eerste berekeningen van het CBS. De middellange termijnverkenning van het CPB gaat voor de jaren 2022-2025 uit van een economische groei van 1,1%. Dat de corona-crisis impact zal hebben op de economische groei is inmiddels wel duidelijk. Hoe groot deze is en voor hoe lang er sprake zal zijn van een lagere groei is op dit moment nog onduidelijk.

Economen van de ING hebben vóór de corona crisis voorspeld dat de economie in Flevoland met 2,4% groeit in 2020, waarmee het de enige provincie is met een groei boven de 2%. De bevolking van Flevoland zal naar verwachting snel groeien en ook vaker de portemonnee trekken. Dat stimuleert de economische groei. Het helpt ook dat het goed gaat met de zakelijke dienstverleners in de provincie. Als gevolg van de corona crisis zullen ook deze voorspellingen achterhaald zijn.

Tabel 8 – Economische groei als stijging van BBP in % (excl effect corona-crisis)

	2019	Verwachting 2020	Verwachting 2021	Verwachting 2022-2025
Flevoland (ING)	2,6%	2,4%		
Nederland (CPB)	1,7%	1,5%	1,6%	1,1%

In bovenstaande tabel zijn, naast de cijfers van ING, waarbij ook een regionaal beeld gepresenteerd wordt, ook de cijfers van het Centraal PlanBureau opgenomen. Deze cijfers bieden een doorkijk naar 2025.

Inflatie

Inflatie heeft gevolgen voor de koopkracht als de lonen zich niet gelijk ontwikkelen aan de inflatie. Op Europees niveau wordt een inflatiepercentage nagestreefd van maximaal 2%, omdat dit gunstig is voor de economie op lange termijn. De inflatie lag het afgelopen jaar op 2,7% door hogere indirecte belastingen. In 2020 en 2021 is dat effect er niet, en valt de inflatie terug op 1,6%, volgens cijfers van het CPB. In de jaren na 2021 voorspelt het CPB een inflatieniveau van 1,5%.

De GWW-index (grond-, weg- en waterbouw) gaat uit van voor het waterschap van belang zijnde onderdelen. Daarom kijkt het waterschap zowel naar de consumenteninflatie als naar de GWW-inflatie. De ervaring leert dat deze index sterk kan fluctueren per jaar of zelfs per kwartaal. Het is dan ook lastig om een concrete inschatting te geven van de verwachte ontwikkeling hiervan (in tegenstelling tot cijfers als inflatie en rente worden hier ook geen voorspellingen over gepubliceerd).

De loonontwikkeling leidt met de krappe arbeidsmarkt tot een hogere loonstijging. De hogere cao-loongroei die in 2019 is ingezet, zet zich in met 2,9% in 2020 en 2,8% in 2021 voort. De combinatie van hogere lonen en lagere inflatie betekent een reële loonstijging van 1,2% in 2020 en 1,1% in 2021. Overheidsbeleid draagt daarnaast ook substantieel bij aan de koopkracht. De statische koopkracht neemt in doorsnee toe met 2,1% in 2020 en 1,3% in 2021.

Tabel 9 – Inflatie en koopkracht (obv DNB, CPB en CBS)

	2018	2019	Verwachting 2020	Verwachting 2021
Consumenteninflatie (tov 1 jaar eerder)	1,6%	2,7%	1,6%	1,6%
GWW-index (tov 1 jaar eerder)	6,1%	0,5%	n.n.b.	n.n.b.
Loonontwikkeling (tov 1 jaar eerder)	2,0%	2,4%	2,9%	2,8%
Koopkracht (tov 1 jaar eerder)	0,1%	1,0%	2,1%	1,3%

In de Voorjaarsnota is rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,5%, conform verwachtingen hierover van het CPB. Pensioenfondsen hebben aangegeven, dat de premies in de komende jaren verder zullen toenemen met ca 1% per jaar als gevolg van de lage rente. Naast de pensioenontwikkelingen hebben heeft Waterschap Zuiderzeeland te maken met de kosten voor de periodieke verhogingen en de algemene CAO loonsverhoging. De totale verwachte loonkostenstijging is in de voorjaarsnota geraamd op 3,5% per jaar.

Rente

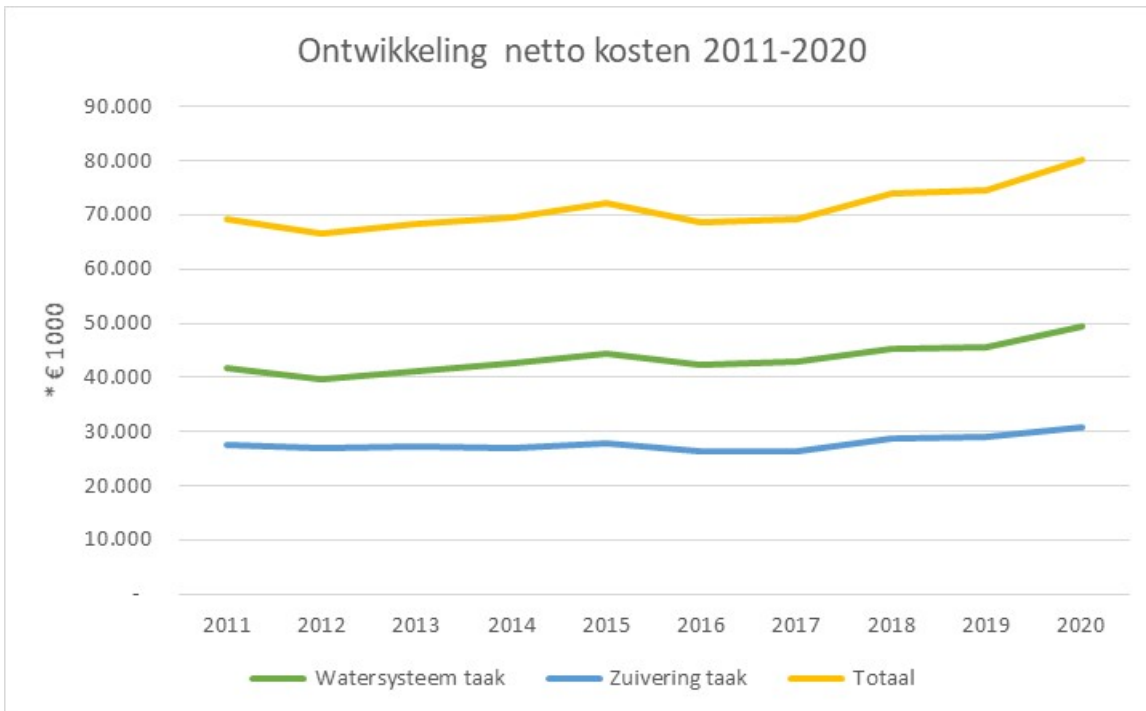
De rentestand is nog altijd historisch laag voor zowel de korte als de lange rente. Voor het waterschap is dit gunstig, omdat hierdoor goedkoop geld geleend kan worden. De rente voor een 10-jarige geldlening zonder aflossingverplichtingen ligt op dit moment rond de 0,5%. Bij het afsluiten van een kortlopende kasgeldlening is de rente negatief, waardoor het waterschap geld toe krijgt bij het afsluiten van een kortlopende lening. De relatie tussen de nominale rente en de onderliggende macro-economische variabelen is vrij zwak en daarom is een uitspraak doen over de rente ontwikkeling lastig. De consensus is dat de rente enigszins zal herstellen, maar voorlopig niet zal terugkeren naar de historisch gezien hogere niveaus (A. van der Horst, 2019).

In de meerjarenbegroting is de rente op de lange lening begroot op 1,0% voor 2020. In de voorjaarsnota is deze rente ook aangehouden voor 2021. Vanaf 2022 is voorzichtigheidshalve uitgegaan van een rente op nieuwe langlopende leningen van 2%. De korte rente wordt is in de voorjaarsnota begroot op 0%. Dit geldt ook voor 2021 en vanaf 2022 wordt een rente van 1,0% verwacht.

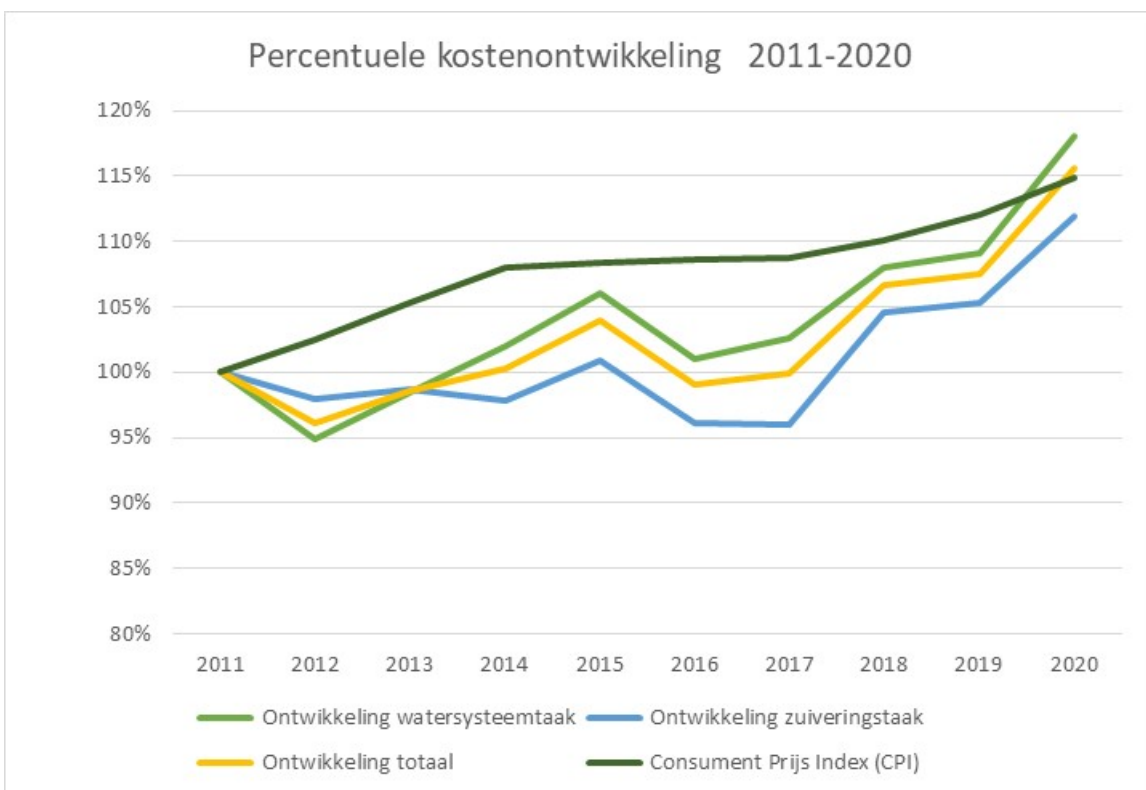
Tabel 10 – Rente

	Huidig	MJB 2020	VJN 2021	VJN, jaar 2022 e.v.
Korte rente (Driemaands Euribor over 12 maanden)	-0,46%	0%	0%	0%
Lange rente (10 jaars)	0,13%	1,0%	1,0%	2,0%

4. Historisch perspectief

Figuur 10 – Ontwikkeling netto kosten van de watersysteemtaak, de zuiveringstaak en het totaal vanaf 2011 tot en met 2020

Figuur 11 – Percentuele kostenontwikkeling van de watersysteemtaak, de zuiveringstaak het totaal en de Consumenten Prijs Index vanaf 2011 tot en met 2020, met 2011 als referentiejaar